

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Oliverii Florentii Waterloop Congreg. Oratorii B. Mariae
Aspricol. Presbyteri Monita Spiritvalia Et Moralia
Tetrastichis distincta**

Waterloop, Oliverius F.

Antverpiae, 1657

Partis Tertiae

urn:nbn:de:hbz:466:1-9689

OLIVERII FLORENTII
VVATERLOOP,
POEMATVM SPIRITVALIVM
PARS TERTIA.

Vis Ordinis.

i. **R**Es unaquæq; plurium
Distinctione partium,
Nexuq; constat. Totius
Pars omnis, vnum conficit.

Sic plus in vno jungitur,
Et illa multitudinis,
Omnisque differentia
Iunctura gignit Ordinem.

Hæc una origo est Ordinis:
Ex unitate plurium
Exurgit ordo: ab ordine
Rerum fluit proportio.

Proportione partium,
Aptaque convenientia,
Totius elegantia
Et pulchritudo nascitur.

Sic pulchra militum manus,
Sic pulcher est exercitus,
Cum membra multiformia
In corpus unum confluunt:

Cum militum distinctio,
Distinctionis unio,
Series & ordo, exercitum
De plurimis unum facit.

Sic pulchra ridet musica,
Quæ per sonorum plurium
Discordium concordiam
Molli catenâ nequitur.

Ter-maximo Dionysio,
Summoque Thomâ testibus,
Pulchrum, bonumque, mutuo
Et congruunt & dissident.

Id esse pulchrum quod bonum,
Et esse quod pulchrum bonum,
Vterque monstrat, sed negat
Idem esse pulchrû quod bonum.

Pulchrum istud est, quod vis amet
Intelligendi agnoscere:
Proprie id bonum, quo perfrui
Amet voluntas agnito.

Poten-

Potentiã atque robori
Vbique præter ordinem:
Est ordo robur, & tui
Dux atque custos roboris.

Hic civitates, totaque
In pace regna continet,
Firmatque: sic exercitum
Bonus ordo victorem facit.

Est vnitas fons ordinis;
Ruina paritas, & caput
Confusionis: dilige
Vnita propter ordinem.

Cùm disciplinas optimus
Magister ordo pervias
Facilesque reddat; ordinem
In rebus & verbis ama.

Veri, bonique, & ordinis
Amore, Carmen æstima:
Pulchri esse studio licet;
Malè curioso non licet.

Veritas. Falsitas.

r. **F**Idiũ apud antiquos frequens,
Nulla est fiderum mentio:
Est multiplex hoc sæculo;
Fuit una prisorum fides.

Si veritatis, ut liquet,
Est falsitas corruptio,
Fuitque quod corrumpitur;
Fuit ante falsum veritas.

Si quò vetustas notior,
Hòc certior fit veritas;
Veram esse certò comprobat
Antiquitas Ecclesiam.

Veram esse Romanam probat
Antiquitas Ecclesiam:
Nam quò vetustas notior,
Hòc certior fit veritas.

Vt cumque sit mendacii
Cursus celer; tacito gradu
Hoc deprehendit, filia
Prioris ævi, veritas.

Mendacium quisquis docet,
Doctrina mox ejus perit:
Ejus perennat gloria,
Qui veritatem seminat.

Prudenter à mendacibus
Secerne veros vatibus:
Attende ne rabiem lupi
Ovina pellis contegat.

Non in tabernis, aut novis
Tenebrionum circulis
Antiqua, tuta, sobria
Addiscitur sapientia.

Te vera doctrina ad bonum,
Te falsa ducet ad malum:
Fons est bonorum veritas;
Radix malorum falsitas.

Ad recta sanctorum fides,
Ad curva ducit hæresis.
Fuge rebus in curvis malum;
Amplectere in rectis bonum.

Audi quid in te intus Pater
Loquatur, & Mater foris:
Hanc si vel illum negligas
Audire, es æternum miser.

Ecclesiæ vocem fugis?
Fugis salutem: qui negat
Audire matrem filius,
Perdit quod audit, & perit.

Quò curris ignarus viæ
Sudas, nec hilum proficis:
Via est Fides: extra viam
Inanis est cursûs labor.

Ab agnitâ vitæ viâ,
Fideque vita devium:
Nil obstinata amentia
Docebit, aut docebitur.

Opibus foris caret bonus,
Non intus: ingenio caret
Obediens; sanctus, Fide.
Te divitem, qui sic cares!

Beatus exul pro Fide
Tellure pulsus patriâ:
Beatiorem patriam
Servata monstrabit Fides.

Cunâctis acutè, & seriâ
Ratione discussis, nihil
Probabis esse verius,
Quâ quod probat CHRISTI Fides.

Examinatis omnibus,
Et ritè perpensis, nihil
Cordi esse dices dulcius,
Quàm velle quod dictat DEUS.

In orbe cuncta destruis,
Pietatis ædificas nihil:
Estne iste zelus, an scelus?
Estne iste fervor, an furor?

Est CERTA, quæ RECTA est Fides,
Mala procul ARCEB schismata:
Vt CRETA non est fictilis,
Sed artis ingenio CARET.

Huic larva mundi desipit,
Cui nuda veritas sapit:
Huic error omnis displicet,
Cui vera religio placet.

Fidem antepone literis.
Monstri instar ille fit tibi,
Qui cultus est à literis,
Incultus à rectâ Fide.

2. Miracla cessant: an DEI
Quòd facta sit brevis manus?
Nihil minus: potiùs tua
Quòd facta sit brevis Fides.

Miraculorum est maximum
Miraculum, miraculo
Nullo rebelles cultui
DEI atque amori reddere.

Quidquid velit, posse est DEI.
Vult optima: atqui est optimum,
Vt mira posse se probet:
Hinc mira vult, potest, patrat.

Miraculum sit maximum,
Si mira non patret DEUS.
Majora qui captu tuo
Non possit, is non est DEUS.

Anti-

Antiqua si certam novis
Fidem adstruunt miraculis,
Cur non & antiquis nova?
Fuit quod est; est quod fuit.

Tenebris vetustis obsita
Caput exere alma veritas;
Tenuesque magni luminis
Nos esse scintillas doce.

3. Quæ sensuum speculo vides,
Maxima videntur; parva sunt:
Quæ parvulos docet Fides,
Minima videntur; magna sunt.

Vinum potens, Rex præpotens,
Ter præpotens est femina:
Sed Veritas est his tribus
Iunctis simul potentior.

Humana fallunt: maxima
Parent procul; nil sunt propè:
Divina nil parent procul;
Propiora, sunt ter-maxima.

5. Mos tritus ævo, lumine
Si veritatis nititur,
Suadetque res factu bonas,
Auctoritatis jus habet.

4. Tegæ licet quod est bonum,
Id ne utiquam extinguere potest.
Ut ut prematur veritas
Ad tempus, emerget tamen.

Adultus error, sæculi
Pestis cavenda est. Tu fuge,
Servare morem, cui deest
Rationis aut boni color.

Quæ sita cum fuerit minùs,
Prodibit olim veritas:
Et quam tot umbræ texerant,
Hanc tempus in lucem trahet.

Mos veritatis expers,
Erroris est vetustas.
Prudens ama; relicto
Errore, veritatem.

Opiniones, & vagi
Figmenta vulgi, despice:
Quæ vera sunt, Deus suo
Profert in auras tempore.

Stat veritate mos vetus;
Lex æquitate nititur:
Est norma legis æquitas,
Columna moris veritas.

Suo feruntur omnia
Et colliguntur tempore:
Dies revelat quæ latent,
Et abdita in lucem trahit.

Egisse gaude, quod Fides,
Non moris error, adprobat.
Non quod libet, sed quod licet,
Decetque, fac, dic, cogita.

Humana adhuc Philosophia
Balbutit infans: luminis
Veri dat umbras; discutit
Has Christiana veritas.

Rex.

Rex. Nobilis. Civitas.

Verère, quisquis es potens:
 Potentia impotentiam,
 Libidinem licentia,
 Vitiâque suadet omnia.

I. **V**T promptitudo sensuum,
 Omnisq; membrorû vigor,
 Et motus à capite fluit,
 A Rege sic regni salus.

Opera inter humana, optimum
 Et maximû, Imperium, est opus;
 Inter necessaria optimum,
 Interque honesta maximum.

Quamcumque legem sanxeris,
 Huic primus ipse obtempera:
 Malè imperabit ceteris,
 Qui non prius didicit sibi.

Rex est imago Numinis;
 Illius ira fulmen est:
 Sed optimatum & civium
 Sermone crebrò carpitur.

Si Regi in omnes omnia
 Licère vis; à legibus
 Si legis auctorem eximis;
 Abi, magister es malus.

Quod à DEO Imperium capis,
 Tibi datur ut benè imperes:
 Secus facis? sceptrum time
 Malè imperando perdere.

Abi, ista qui Regem doces;
 Qui discis, exitium time:
 Imò æquitati qui præes,
 Ad hanc tuo exemplo præi.

Regnare noli, subditis
 Si jura non placet dare:
 Regni statum, & pacem domus
 Servata servat æquitas.

Pœnas supra fidem graves
 Tyranne pendes legibus,
 Qui, quas iniquè sanxeras,
 Iniquius violas prior.

Provincias, urbes, domos
 Servata servat æquitas:
 Quæ regna non æquissimum
 Ius instruit, vis destruit.

Divina quisquis spreveris,
 DEUM verère vindicem:
 Seu magnus es, seu maximus,
 Pugnabis incassum DEO.

Quod est bonum, fac, & jube:
 Quod est malum, vita, & veta:
 Nisi antè vir fueris bonus,
 Bonus esse Princeps non potes;

Te nemini anteferas homo:
 Sublatus invidiam fuge,
 Mortis memor, quæ regibus
 Æquare gaudet remiges.

Medi-

Meditare iudicium DEI;
Quod & profanos, & sacros
Dum iudicabit Iudices,
Numerabit innumeros reos.

Horre, tribunalis memor,
Quod Cæsares, Reges, Duces,
Et Principes ad se citat,
Et, heu! reos inter locat.

Radix cupido criminum
Abscondit æterna: ingerit
Caduca: quæ fulgent foris
Miratur; intus nil videt.

Regum, Ducum, seu Principum
Nemo intumescat: sub DEO
Omnes ad unum, & singuli
Quotquot sumus, servi sumus.

Ne largiore nobiles
Pulmone spuma spiritûs:
Videbis inter cælites
Sceptrum ligoni cedere.

Stant regna cuncta Numinis
Caduntque Providentiâ:
Hoc Christianis seriò
Da pensitandum regibus.

En regna, quæ stabant, cadunt.
Quid corda turgent? quid duces?
Reges quid atavi? nunc cinis.
Vetus memoria? oblivio.

2. Suprema Rex PHILIPPUS
Vitæ trahens suspiria;
Iam sentiens propinquo
Gravata letho lumina,

His fertur allocutus
Natum PHILIPPUM vocibus:
Fili PHILIPPE, patris
Regni que reliquum decus,

Prudenter & peritè
Vitæ tenorem diriges,
Si Numinis timore
Humana spernas omnia;

Si funere eruditus,
Verboque doctior meo,
Sceptrum, decusque regni
Bullæ instar habeas vitreæ.

3. Videaris ut vir, expetis
Miserè timeri; at sic tuum
Prodis metum: virum negat,
Ferociæ pater, timor.

Hac disce normâ vivere,
Timeas ut ipse neminem;
Timendus ipse nemini,
Et victor hostis, & tui.

Sancti Timoris immemor
Si fidis arti, robori,
Industriæ, auro, stemmati,
Præceps levi flatu rues.

Opus est tyranni, prosequi
Tyrannidis vestigia,
Auferre opes, vitam, & boni
Fœdare odorem nominis.

Opus est tyranni, mortuos
Vorare, ridere exules,
Verbi que magnificentiam
Celare mendaces dolos.

X

Est

Est prima cura Numini,
Bonos tueri : hos à malis
Vexari & adfligi DEUS
Permittet, ac tuebitur.

Est cura Numini altera,
Punire pravos : hos bonis
Artes dolosas texere
Permittet ; at post puniet.

Hodie malorum tam frequens
Annona, tantaque est seges,
Sit census ut tutissimus,
Habere quod perdas nihil.

Bella inter, est, nullas opes
Habere, magna pars opum ;
Carere ne doleas minus,
Quàm, quas habes, amittere.

Vox vera: plebs & rustici
Ut sunt tyranni pascua,
Sic & tyrannus, dæmonis.
Malè imperans, perit malè.

Pastor vel hircos, si lubet!
Errare, gratis mulgeat:
Exinde nil præter meri
Fontes cruoris exprimet.

Nil continente paupere
Datore cense ditius:
Nil colligente divite
Raptore pauperius puta.

Honestâ cur pauper loquens,
Et recta, vulgò spernitur ?
Vulgus crumenâ in fordidâ
Plus audit auri pondera.

4. Si, quod decet, semper vigil
Animus magister imperet,
Oculi nihil peccent tui:
Facit nocentes Rex piger.

Vt plurimum dominus domûs,
Est servus unus omnium.
Sui æmulantur Principis
Mores bonos cives boni.

Terrestris orbis Principum
Delicta, strictioribus
Haud continentur finibus ;
Orbem universum pervolant.

Quod Rex agis benè, aut malè,
Haud sistit in te : mox abit
In vulgus exemplum, & brevî
Grege, Rege claudo, claudicat.

5. Te, forte qui Regum putas
Nil esse in orbe beatius,
Aut larva rerum, aut nominum
Species inanis decipit.

Quos altiore conspicias
Solii federe culmine,
Rutilâ nitentes purpurâ,
Armisque septos tristibus ;

His, mente saltem, detrahe
Cultûs inanis tegmina,
Cernes frequenter fordidis
Intus ligatos vinculis.

6. Vir magnus errat ? argue
Crimen viri ; sed in viro
Ostende crimen altero,
Ne censor audax audias.

Invisa

Invisa magnis veritas
Proritat iram aut nauseam:
Sæpè hostis hostem fortiùs,
Quàm lingua adulatrix juvat.

Cur hoc videtur sæculo
Miserrimis Regum status?
His veritatem dicere
Pauci volunt, multi timent.

Tenere cuncta quem putas,
Verace Rex eget viro:
Regnum Verona divitat;
Depauperat Placentia.

Paucissimi, rarissimi
Placere magnis auribus,
Os liberum quibus fuit,
Et mens rei impatiens malæ.

Ius eloquendi liberum
Si temporis negat rigor;
Ius sentiendi liberum
Tempus negabit nemini.

Vbi Regis aurem commodam
Titillat assentatio,
Ibi muta veritas jacet,
Ibi suada regnat vanitas.

Non est adulator sator,
Qui munus accepit vetus:
Iterùm parabit obsequi,
Cùm munus esuriet novum.

Si lingua adulatrix tuas
Perflarit aures; alteri
De te caveto credere,
Quod antè non credas tibi.

Calumniator est hiems;
Æstas adulator: per hunc
Nec eris apud te; nil eris
Prorsus per illum apud alterum.

7. Ab improbi oblatum manu
Ne fume munus: forsitan
Largitione vult sui
Delere criminis notam.

Cùm quid petes à Principe,
Lætus repulsam sustine:
Redibit opportunitas,
Ut annuat quod abnuit.

Qui dona mittis Principi,
Donas? an astutè petis?
An sceneraris? fors tuis
Auceps dolis captaberis.

Fers dona pauper diviti?
Vel desipis, vel quod dare
Vidèris, id, vel plus capis:
Spe plus quidem, re vix idem.

Vt odi egentem, diviti
Qui larga defert munera;
Sic verba dantem pauperi,
Cui cibum & potum negat.

Vbique amicum pauperem
Potentis ignorant fores:
Amica semper, & patens
Est aula dives diviti.

Viro potenti, aut diviti,
Sociare te pauper cave:
Meliùs solet dives datam
Servare cum pari fidem.

X 2

Tibi

Tibi quando plus nimio places,
Iactasque te esse sat tibi;
Quî fit, cupido, & spes tua,
Aliena ut esuriant bona?

Patiantur, an pariant opes
Dementiam, ne disputa:
Sed inde natam te scias
Debere nequitiam pati.

Hodie quod ardentem cupis,
Cras fortè compos negliges:
Quem res negata vellicat,
Frequenter infatuat data.

Est ille dives & potens,
Sat esse qui fecit sibi:
Haud ille pendet à novis
Ævi superbi fraudibus.

8. Vetères novat mores honor,
More hujus ævi: tu tamen
Honore mutatus novo,
In more mutaris nihil.

Te dignitatis pro gradu
Sublimiore nil move;
Tibi, tui sat conscio,
Fiet gravis quam sustines.

Honoris ad novi gradum
Evectus, humilem te omnibus
Subscribe servum; se tamen
Ut nemo rideri putet.

9. Parcè impera; nec viribus
Apud bonos sceptri utere:
Miti atque clementi DEO
Violenta jussa displicent.

Tuos habe non ad pedes,
Sed in sinu: ducem decet
Amore palmæ milites
Animare, non vi cogere.

Pœnâ coërcentur mali;
Boni excitantur præmio:
Virtus seipsâ præmio
Bonos facit, facit viros.

Frequentior severitas
Auctoritatem destruit.
Te posse, qui nunc imperas,
Servire cogita brevî.

Hodie gubernas; cras potes
Subesse: qui nunc imperas,
Parère disce: nunc herus,
Expecta ut olim servias.

Achillis, in scænâ, histrio,
Priamive personam gerit:
Sed vix peracta est fabula,
Cum sortem ad antiquam redit.

Te crede talem: quam geris,
Persona, munus est DEI.
Ne palla fallat, crebrius,
Quid sis, apud te cogita.

Non Cæsar, aut Rex, sed tua
Te nobilem virtus facit:
Virtute pulchrâ pulchrius
Fit nobilis, quam nascitur.

10. Cæsar PHILIPPI filius,
Laus est PHILIPPI; Cæsaris
Pater, PHILIPPUS NERIUS;
Immensa laus est Cæsaris.

Orna-

Ornare docta Cæsares,
Onerare discat purpura.
Quem? Cæsarem; sed Cæsarem
Quem non creavit Cæsarem.

Quos vestiebat purpura,
Faciebat olim Cæsares:
Te, Cæsar, unum purpura
Non fecit; esse repperit.

Illis honori purpura,
Oneri tibi, Cæsar, fuit:
Sat luce splendes nominis,
Re Cæsar, ante purpuram.

Sub fasce purpuræ gemis,
Quæ Cæsares tot extulit:
Quæ tot levarat Cæsares,
Hæc Cæsar unum te gravat.

Illi ambiere purpuram,
Quâ Cæsar invitus rubes:
Posuere mœsti Cæsares,
Quàm ponis ultrò purpuram.

Stirpis decus factis proba:
Virtute pulchrius puta
Genus auspicari, criminis
Quàm fœditate solvere.

Meliùs paratur Nobilis
Virtutibus, quàm nascitur.
Beatus es, si te aureo
Amplectitur virtus sinu.

E Sole lux; Sol è Polo;
E fronte virtus promicat:
Formam videns, amo virum:
Non forma, sed virtus capit.

Medium tenet virtus locum:
Tu cùm bonos inter duos
Medius sedes, medium vide
Virtus ut obtineat locum.

II. Ob patris ingentes opes,
Aut prisca avorum stemmata,
Tumere noli: sunt bona
Majora, virtus & pudor.

A stirpe avorum nobili
Tibi est honestè & splendide?
Lauda parentes: gloriâ
Time tumere non tuâ.

Virtute nobilitas tibi,
Labore creverunt opes?
Nec ipsa virtus, nec labor
Tumere te fastu sinant.

Opes avitæ quem solent
Inflare, qui rebus citò
Turget secundis, murmure
Reflantis auræ detumet.

Proavos, avos, imagines,
Fumosque jactas cereos:
Conare rebus inclytum
Æquare nomen arduis.

Quid esse censes nobilem,
Præterquam honestè vivere?
Quò clarius tibi est genus,
Hòc sit minor licentia.

Quò dignitati plus licet,
Tantò tibi libeat minùs:
Quò factus es sublimior,
Hòc, ne cadas, magis time.

X 3

Scis,

Scis, magne vir, tuus tibi
 Quàm magna debeat cliens:
 At si ipse, quantò debeas
 Majora nescis, es miser.

Qui servulos pascit domi
 Plures, facultas quàm ferat,
 Hunc fortè servorum brevî
 Fieri videbis servulum.

Time, & cave, ne plurimo
 Circumdatus satellite,
 Te tot deinde sentias
 Depauperatum furibus.

Iniqua fit distinctio
 Heri atque servi: est omnium
 Pater unus, unus arbiter;
 Servos, herosque lex ligat.

Humanitatis sit tuæ
 Et liber & servus memor:
 Quòd servitutum serviat,
 Homo esse nemo desinit.

Servum licet pecuniâ
 Tuos in usus emeris,
 Famulumque jure nuncupes,
 Hominem quoque esse cogita.

Juvenem quoque & servum lubens
 Audi monentes; maxime
 Meliora quando liberi,
 Senisve consiliis dabunt.

Est apta sæpè temporibus
 Olitor locutus servulo.
 Catena vim mentis nihil
 Minuit: vtrumvis audias.

Haud servus, aut ignobilis,
 Time vocari, sed malus:
 Genus omnium putris caro:
 Verè viri, virtus, genus.

Non temporibus, sed moribus
 Adscribe, quòd vir, femina,
 Vrbs, civitas, provincia,
 Regnum bene audit, aut malè.

Regnum vacillat, cui puer
 Dat jura; ubi convivium
 Bene manè tractant Principes,
 Diemque disperdunt jocos.

12. Multam salutem Principi
 Optare, prodest civibus:
 Nullam salutem Principi
 Potare, cum decet, licet.

Minus salutis hoc habes,
 Quò plus salutis ebibis:
 Quæ te, miser, salvet salus,
 Qui tot salutes hauseris?

Quem Rex Alexander suo
 Nodum ense solvit, quæritur,
 Gladiine, an ingenii magis
 Mucrone no dum solverit.

Hunc ingenium nullo potes
 Mucrone nodum solvere:
 Nec ille Rex, licet potens,
 Villo ensis ictu ruperit.

Dic cur Alexandro unicus
 Juveni nec orbis sufficit?
 Mens magna Regis maximæ
 Est orbe major maximo.

Cur

Cur magnus idem maximo
Non unus orbi sufficit?
Quia Rex Alexander minor
Est orbe, sit magnus licet.

Majoris orbis est homo
Dilucidum compendium:
Corpusculo quidem minor,
Sed mente major maximâ.

Parvum te, & ingentem vide:
Es orbe major & minor:
Nanus, minorque corpore;
At mole mentis es gigas.

13. Est civium salus, amor:
Quam magnâ, tam felix erit
Hæc civitas, in qua omnium
Erit cor unum civium.

Res parva crescit civium
Concordiâ; discordiâ
Dilabitur res maxima:
Ut rem augeas, paci stude.

Partes, simultas, factio,
Provinciarum & urbium
Sunt lenta febris; at sacræ
Sunt pestis, & labes domûs.

Est patriæ felicitas,
Cum Rege quando Præsules
Iunctim regunt: ubi dissident,
Propè est ruina patriæ.

Vrbs stare non potest diu,
Quam plebs patresque dividunt:
Vbi plebs repugnat patribus,
Est urbs propinqua casui.

Vrbs notat mores malos
Iterata sæpè concio:
Sermonibus nil est opus,
Vbi facta fulgent optima.

Vbi corde clausa perfido
Fraus regnat, & malus ambitus;
Ibi propriis odiis brevî
Lacerabitur Respublica.

Virtutis oderunt boni
Peccare amore: civitas
Raros habebit hæc bonos,
In qua probum esse, sit probrum.

Quod publicâ in re, Principe
Tractatur invito, scelus,
Aut partis ægræ morbus est,
Toti venenum corpori.

Et Regis, in malum gregis,
Molitiones callidæ,
Gregisque clancularia
Consulta, regnum diruunt.

Errante plebe, plurium
Capitum furente bestiâ,
Regnare agyrtes incipit,
Ruit ordo, mundus fit chaos.

Plebi furenti blandula
Ne crede, sed minùs minas:
Suo seipsam turbine
Popularis ira dissipat.

Maris satur, jubeo, veto,
Pericla devita maris:
Quid à mari tutum putes,
Quod in seipsum sic furit?

Dum

Dum litigat grex arietum,
Fit victor & victus lupo
Optata præda; at hic satur,
Vrfo aut leoni fit cibus.

Est eloquens violentia:
Hæc una nolentes prius
Facit volentes; injicit
Etiam gigantibus manum.

14. Patriam togâ aut sagô juva,
Cives vel inter exula:
Se denegare patriæ,
In patriâ exilium est pati.

Animi nitore te DEO,
Modestiâ te civibus
Probare si studes tuis;
Es patriæ natus bono.

Si patria est probro tibi;
Sic vive ne sis patriæ:
At quando, ubi, quoties humo
Te tollis, à fumo cave.

Vbique patriam bonus,
Vbique fortis invenit:
Forti, bono omne fit solum,
Salum fit omne patria.

Ibi patria est, vbi est benè;
Vbi est malè, exilium: bonus
Facies ubique patriam;
Patieris exilium malus.

Natura patria est bonis,
Non terra: nemo in exulis
Bonus dolebit nomine:
Tibi fac ubique patriam.

Vates canit: Viro solum
Est omne forti patria:
Sed ubi anteit res artibus,
Est, ferre m ores, durius.

15. Est aula Circe cordium;
Est aula fucis horreum;
Morum Charybdis curia;
Ditis crumenæ spongia.

Est rarus inter Aulicos,
Cui providus Princeps velit,
Tutoque possit intimæ
Arcana mentis credere.

Esto tuus, quoad licet,
Non aulicæ cliens domûs:
Est insolente mitior
Electa paupertas hero.

Procul sit ambitio, nisi
Vt liber esse desinas:
Honoris ambitio placet?
Et servitus placeat comes.

Est servus, & vivit miser,
Multis superstes mortibus:
Cur, sponte servus, Aulicus
Quot odit, ambit tot neces?

Non pœna, non crux, non labor,
Sed causa martyrem facit:
Aliàs liceret Aulicos
Multos vocare martyres.

Aulam fidelem, sobriam,
Piam, modestam quando te
Reperisse credam; me duce,
Aut me sequente, aude sequi.

Quòd

Quòd nec fidelem, nec piam
Ingressus aulam sis, doles,
Querereſque; nec tamen fugis :
Me, bis miſer, miſeret tui.

16. Ambis honores, ceu tuis
Meritis inantè debitos:
Meritò time, ne te dies
Probris onustum detegat.

Vigili cave ſolertiâ,
Ne priſtino excidas gradu:
Cùm dignitatem amiſeris,
Eris vel ignavo jocus.

Linguae typho, barathrum gulae,
Libido, tres peſtes tuae
Sunt dignitatis : ni fugis
Hæc monſtra, te fugit pudor.

Eſt rebus humanis fides
Gypſata : res aulae time:
Vix culmen altum viceris,
Cùm lapſus ima iterùm petes.

Magni ambitu cognominis
Nomen cave amittas bonum:
Sequitur tegentem ſe fugâ,
Fugit ſequentem gloria.

17. Errare te ſcio nimis,
Qui velle me putas coli:
Mihi coli non convenit;
Sed colere convenit tibi.

Hoc nolo, quod non convenit;
Quod convenit, quidni velim?
Cavebo, ne colar nimis;
Ne non colas ſatis, cave.

Te crede falli, qui tuo
Honore me credis capi:
Honor, quo honoror, haud meus;
Sed quo me honoras, eſt tuus.

18. Res mutua, & foenus frequens
De liberis ſervos facit.
Imago furti eſt, lautius
Vixiſſe quàm cenſus ferat.

Qui liber eſ, fuge annua
Quæ foenus addit nomina:
Foenus clientes exedit,
De liberis ſervos facit.

Non poſſe, quod debes, dare,
Mors inſepulta eſt. Tu boni
Amore nominis, notam
Citò fuge tardi nominis.

Ne creditori, cùm potes,
Differ dare: expunge ocyus
Nomen vetuſtum; conſcius
Non eſſe, quod debes, tuum.

19. Eſt cordis illex avia.
Avarioris alea:
Poſitiſque nummis ludere,
Eſt vitæ honeſtæ oblivio.

Eſt alea incertiſſimi
Ioculari mancipium lucri:
Mentem, aleator quiſquis eſ,
Tempuſque habes venalia.

Y

Insti-

Justitia. Judex.

1. **S**alus, & omne in his tribus
 Consistit orbis vinculum;
 In lege, cultu Numinis,
 Animi que gratitudine.

Vbi deest prudentia,
 Ibi deest scientia:
 Vbi deest scientia,
 Ibi deest prudentia.

Vbi deest sapientia,
 Ibi deest reverentia:
 Vbi deest reverentia,
 Ibi deest sapientia.

Vbi deest lex Numinis,
 Ibi vita civilis deest:
 Vbi vita civilis deest,
 Ibi deest lex Numinis.

Iniquitatis est metu
 Reperta lex: sed æquitas,
 Et vita recti conscia,
 Quid legis indigent ope?

Legem tuendo Numinis,
 Hominis minas nihil time:
 Custodem honesti, & ordinis,
 Et legis, haud tanget metus.

Leges ama, modum tene,
 Nulli deinde servies:
 Si legibus morem geras,
 His imperabis, & tibi.

Leges ubi cum legibus
 Iustiniani garrunt;
 Ibi sæpè scripta lex DEI,
 Et nata nobiscum, fiet.

Lex scripta, quamvis utilis,
 Contra vi agentem nil agit:
 Vbi est locus violentiæ,
 Ibi ordo Iuris exulat.

Præesse qui Iuri voles,
 Ad jus præire te decet:
 Opus est iniqui judicis,
 Impunè facere quod lubet.

Rhetor scelestus, legibus
 Est pestis ingens optimis:
 Republicam orator probus
 Probis adornat moribus.

Ingente lucro publicam
 Rem ditat orator bonus:
 Majus bonis damnum malus
 Orator infert civibus.

Vt jure Iuris audias
 Consultus, audi Numinis
 Divina scita, & intimis
 Servanda conde sensibus.

Ne justa credas omnia,
 Quæ pulchra reris, arbiter:
 Minister æquitatis es,
 Non æquitatis regula.

Vti nimis doctus foro,
 Peritiorque tempori
 Servire quàm legi DEI,
 Legi DEO que displicet.

Ius cuique scire reddere,
Prudentis est: est, firmiter
Id velle, iusti: id denique
Audere, fortis est viri.

Lex & fides iſto ſimul
Orbem gubernant ſœdere:
Mentes vagas frænât fides;
Lex improbas ſtringit manus.

Tellure ſurgens veritas,
Cæloque labens æquitas;
Hæc ima, ſumma, ſunt duo
Vitæ beatæ pabula.

Vbi exoletur æquitas,
Ibi pax vigebit: pacis eſt
Servata mater æquitas;
Pax æquitatis filia.

Vbi exulat legum metus,
Ceduntque iura viribus;
Ibi victa donis æquitas
Sub enſe pugnaci jacet.

Eſt mater inſolentiæ
Sperata conniventia:
Auſum ſupina impunitas,
Et auſus exceſſum parit.

2. Ne motus iræ turbine,
De jure conſilium cape:
Cras, nunc quod ira conſulit,
Non eſſe conſultum ſcies.

Ne credat irâ ſe reus
Non jure plecti, motibus
Obſiſte: ſæpè tranſilit
Punitor iratus modum.

Nil ſeriâ de re citò
Decerne mente turbidâ:
Sæpè inquieta mens probat,
Quieta quod mens improbat.

Turbata quod mens aſſerit,
Tranquilla vix memor negat;
Et quod quieta mens probat,
Animus refutat turbidus.

Quamdiu doles, temerè tuis
Ne crede conſiliis: nocet
Animo dolenti credere:
Prudentiæ hoſtis eſt dolor.

Vbi gaudium, dolor, metus,
Spes vana regnant, nubila
Videre mens verum nequit;
Sed falſa pro veris habet.

Animus opinionibus
Præoccupatus ſæculi,
Nescit ſerenum; nil benè,
Nil liberè dijudicat.

Mens curva blanditur ſibi.
Quas jure das pœnas tui
Erroris, has cave boni
Facti arbitrari præmia.

3. Ad puniendum non ſolet
Properè exilire vir bonus:
Damnantis id quod nesciat,
Eſt punienda temeritas.

Sonti quidem, ſed ſupplici
Ama benignè parcere:
Hòc plura conferes bona,
Quò plura differes mala.

Nocens precatur ; innocens
 Iniquitati irascitur:
 Vbi innocens sese indicat
 Timere, damnat judicem.

Quæ causa misericordiam
 Sui requirit judicis,
 Videtur esse pessima:
 Est innocentis optima.

Sub lege durâ, judicis
 Opem roga : clementiâ
 Obscura vult lex corrigi:
 Regina legis æquitas.

Nec omnibus, nec nemini
 Ignosce: nemini furor
 Ignoscit, error omnibus ;
 Vtrumque prudenter cave.

Damnata juris ordine
 Cave tueri crimina;
 Favore ne sis noxio
 Damnationis particeps.

Socius videtur criminis,
 Quisquis nocenti fert opem:
 Obsilte fonti : non potest
 Infons videri, qui juvat.

Punire cum times malum,
 Plures ei similes facis:
 Nequit esse judex innocens,
 A quo nocens absolvitur.

Arcet periculum, judicis
 Cunctatio & prudens mora.
 Nisi pœnitere mâvelis,
 Audi priusquam judices.

Damnare ne propera: citò
 Quæ lingua damnat, vocè habet,
 Vim non habet, nisi ut ducem
 Habere se mentem neget.

Audi, roga, bis, ter, quater:
 Citatior sententia,
 Vt plurimum, temerarii
 Ab ore manat arbitri.

Crimen videtur quærere,
 Qui teste nullo judicat:
 Damnât libenter, qui citò:
 Nec damnât æquè, qui nimis.

Aures duobus da duas:
 Nil juris aut facti arbiter
 Decernit æquus, antequam
 Pars audiatur altera.

Pupilla clausa judicem,
 Et trunca commendat manus;
 Nullis reflecti affectibus,
 Nullisq̃ue muneribus capi.

Accepta dona memineris ;
 Abs te data obliviscere:
 Sed à doloso munere
 Curvæ manus manum abstine.

Mercede victum judicem
 Mala damna tartari manent:
 Æquum est iniqua qui patrat,
 Vt æqua cogatur pati.

Donis subactus arbiter
 Datam gemet sententiam:
 Malè arbitro, væ judici,
 Cui munitus infatuat manus.

Vel

Vel mente sanâ præditum
 Cæcare possunt munera:
 Laqueis aves, aut retibus;
 Altutus auro prenditur.

Laqueo leonem maximum
 Pusillus attrahit lepus;
 Sic vincit auro maximum
 Pusilla turba Principem.

Cur sanguis, & lingua, omnibus
 Aurum putatur? an quia
 Virtus & eloquentia,
 Auro loquente, conticent?

Auro loquente, Tullii
 Ægrotat eloquentia:
 Silentio plebem docet,
 Delectat, & valdè movet.

Pax optima rerum.

1. **P**Acis bonum, & concordia
 Tibi eligendus est amor:
 Non invida ambitio, mala
 Tot bella quæ secum trahit.

Litem oderis: bona res, quies:
 Res, turpe lucrum, turpis est:
 Periculosa temeritas:
 Egisse quod voles, age.

Est pace nil pretiosius;
 Nil, quod sequaris, dignius:
 Felix, cui placidam datur
 Sine lite vitam claudere.

Tibi sit auro carior,
 Quæ vita litibus caret:
 Tumultuoso diviti
 Præfer quietum pauperem.

Rem, quæ potes, serva tuam
 Sine lite tutam: jus tuum
 Sine advocato judica:
 Lis mota nescit terminum.

Lis ulcerosa spem parit;
 Scabiosa litem spes alit:
 Cave; utriusque erit comes
 Et finis, Infelicitas.

Litem parit lis alteram,
 Noxamque noxa: fervida
 Contentionis exitus,
 Est sæpè pœnitentia.

Quem jure possis vincere,
 Huic cede: servatur noyo
 Amicus obsequio vetus;
 Contentione pellitur.

Voces duas, Meum & Tuum,
 Expunge; nullus litibus
 In orbe restabit locus:
 Pax occupabit & quies.

Si vita, si victoria
 Arridet; æqua cogita:
 Est norma vivendi ut decet,
 Modusque vincendi, æquitas.

Nec cuncta, nec semper velis
 Iure obtinere: in tempore
 Plus vinci honeste proderit,
 Quàm lite turpi vincere.

Quem jure possis, cum voles,
 Malis ferendo vincere:
 Illustris est patientia,
 Obscura, juris æquitas.

Es quisquis osor litium,
 Turbas & iras effugis:
 Hac lenitate, plurimum
 Tranquillitati consulis.

Amica pacis æquitas
 Deliberationibus
 Aperire consuevit forum,
 Foresque bello claudere.

Vicinus est malus tibi?
 Huic indigenti fac benè:
 In jus ubi vocaberis,
 Pro te volens testabitur.

Læsus, potenti da locum,
 Da tempus iræ: te volet
 Sontem juvare septies,
 Qui læsit in fontem semel.

Iracundia. Mansuetudo.

1. **I**Nsania est quidam furor;
 Homines in irâ corripit:
 Hanc continere, ingens opus,
 Viroque dignus est labor.

Est fortis ille, qui facit
 Ex hoste amicum, qui malæ
 Domitor cupidinis, suam
 Substringit iracundiam.

Sta fortis, & tacitâ tuos
 Prudentiâ affectus doma;
 Facies amicum qui nocet,
 Hostemque reddes hospitem.

Æqui bonique regulam
 Conculcat ira, cum caret
 Duce ratione: nil boni
 Tractari ab irato potest.

Est lucis expers impetus;
 Ignara rixa consill;
 Concordiæ altercatio,
 Sapientiæ arrogantia.

Præceps ad iram, rem ob levem
 Leviter movetur; nec potest
 Quæ recta sunt discernere,
 Et ad docendum ineptus est.

2. Infirmus est animus ferox.
 Iram coërce: ni facis,
 Mentis recedet pristina
 Et robur & serenitas.

E nare pressâ abit cruor,
 Lac & butyrum ab ubere;
 Sic rixa ab irâ nascitur:
 Rixam times? iram preme.

Sit ira lenis: altero
 Sic temperetur alterum,
 Ne lentior sit lenitas,
 Nec ira sit violentior.

Placidæ quietis otium
 Ne turbet ira, fluctibus
 Obsiste primis: serviat
 Adfectus; huic mens imperet.
 Quando

POEMATVM SPIRITVALIVM PARS III. 1

Quando esse nulla non potest,
 Sit ira lenta, sit brevis:
 Morata, & inter candidas
 Mentis similtates parit.

Prudentis est opus viri,
 Possè, atque nolle lædere:
 Haud posse quemquam lædere,
 Et velle, stultorum est opus.

Qui tam repentè irasceris,
 Idemque placaris citò;
 Quod parte ab unâ amiseras,
 Lucraris hoc ex alterâ.

Injuriam insontes ferunt,
 Non inferunt: minis, manu
 Vexantur: abstinent manus,
 Minasque, vexant neminem.

Irasceris citissimè,
 Placaris & tardissimè?
 Talis quid expectes, nisi
 Vt audias vir pessimus?

Majora damna fer magis,
 Minora quàm velis dare:
 Audire quis nequam eligat,
 Aut esse malit, quàm miser?

Irasceris tardissimè;
 Placaris at citissimè?
 Hæc promeretur indoles,
 Vt audias vir optimus.

Injuriam quòd nemini
 Iam feceris, non protinus
 Es justus; at quando potes
 Facere, nec optas, nec facis.

Irasceris tardè; sed hoc
 Placaris ipse tardiùs?
 Laudem boni partam viri
 Irâ tenace prodigis.

Nocere cùm vis alteri,
 Vbique causas invenis:
 Menti malæ nusquam deest
 Malefaciendi occasio.

Sic dissidère consuli
 A consule ob munus licet,
 Ne sub colore muneris
 Offendat alter alterum.

Benè fac bono: vir optimus,
 Fiet laceffitus malus:
 Mutare se, quam provocas
 Injuriâ, bonitas potest.

Amore consta, iræ immemor;
 Habeat similtas terminum:
 Finem modumque nesciat
 Amoris antiqui favor.

Cùm lenior mens læditur,
 De lenitate fit furor:
 Quò mitior qui læditur,
 Hòc ejus ira est æquior.

3. Sic sensa mentis ordina;
 Sic dicta, facta dirige;
 Vt nemo jure abs te queat
 Fuisse se læsum queri.

Frequenter est viri boni
 Gravissima iracundia:
 Bonitas ad iram tardior,
 Livore læsa fulminat.

Si

Si vis nocere nemini, Est hostibus maledicere,
 Sume indolem columbuli. Vestigium imprudentiæ:
 Tibi vis nocere neminem? Verbo cavebunt territi,
 Serpentis ingenium indue. Nocere ne facto queas.

Vir mitis & tractabilis Ne detrahe hosti mortuo,
 Substringit iram: injurias Sed ejus adde laudibus;
 Vultu sereno digerit; Ne, posse quod te quis videt,
 Cera est, columba est, agnus est. Potuisse non credat prius.

A fratre quod jure exigis, Felix es, hoste si cares;
 Id, quâ potes, fratri exhibe: Felicior, si te carent
 Hoc æquitatis est breve Hoste omnia: utrumque obtines?
 Et lucidum compendium. Miser es, vel ad finis DEO.

Stude nocere nemini: Felix es, hoste si cares;
 Errore si quem læseris, Felicior, si te caret
 Quo jure possis conqueri, Et omnis hoste & singulus.
 Quod jure multeris pari? Vtrumque habes? par es DEO.

Cum perpetraris quid grave, 5. DEUM ut sequaris, vim tuam
 Non sit grave iram perpeti: Cave nocendo ostendere;
 Nam jura debent par pari, Monstra juvando: quanta laus,
 Malum malo rependere. Nil posse plus quam scorpius!

Quod alteri antè feceris, Aversioni cordium
 Ab altero expecta malum: Da tempus; indignatio
 Quas compedes facit faber, Est error: hic moritur morâ,
 Sæpè in suam struit necem. Cineresque amoris suscitât.

Sæpè ipsa fieri injuriam Quando malo vincis malum,
 Coëgit improbitas sibi: Non vincis; ipse vinceris:
 Per se perit quisquis perit, Quando malum vincis bono,
 Gladioque se jugulat suo. Haud vincit hostis; vincitur.

4. Ab hoste carpe commodum. Memorare & obliviscere:
 Ne, quod patraris, arguat, Esto boni accepti memor,
 Hoc vive teste cautiùs: Dati immemor; mali immemor,
 Amara purgant pharmaca. Facies bonum, fugies malum.

Iratus,

Iratu, ad mentem redi ; Mors est superni luminis,
 Compesce cæcos impetus : Mors est amoris, improbæ
 Da temporis levem moram, Amor ultionis: ut tibi
 Locumque pœnitentiæ. Parcit DEUS, parce alteri.

Malè fecit iste ? fac benè ; Ne surge probro faucius,
 Bonumque redde pro malo: In probra vindex mutua:
 Nec innocentiam velis Vindicta stulto convenit,
 Odio nocentis perdere. Hanc defer hosti, si sapi.

Sta mitis, aut iram rege: Injuriam obliviscere:
 Rationis extra limites Damni, doli, calumniæ
 Iratus, aut præter modum, Debet vetusta memoria
 Habitare apud te desinis. Fraternali amori cedere.

Quando ira de placido trucem Potens obesse, nec velis,
 Te fecit, abstulit tibi: Bonitate vim preme tuam,
 Ratio benignum de truci Nec opprimes: vis agnita,
 Te reddit, ut reddat tibi. Virtute fiet clarior.

Quò major est, hòc est homo Fuge talionem: odit DEUS
 Humanitati pronior: Memores querelarum notas,
 Sed hòc homo est homo magis, Nullumque contumeliæ
 Quò ceteris humanior. Superesse vult vestigium.

Irà excitetur mens hebes; Vix ulla sit melior tuæ
 Mens mota per patientiam Iræ medela, quàm DEI
 Sedetur: ignem mutuò Patientis, heu! pro te Crucem
 Vnda, ignis undam temperet. Amica contemplatio.

Vt corpus ensis, aspera Si debitor non es DEO,
 Sic dicta mentem sauciant: Sis debitori durior:
 Injuriam ne sentias, Debere te agnoscis DEO?
 Haud pertinere ad te puta. Ignosce debenti tibi.

6. Calumnias noli acribus Odium creabit mutuis
 Arcere dictis; quin stude, Lis orta de cavillulis:
 Ad ultionem fervidos Sedabit irarum minas
 Frenare mentis impetus. Mentis nitela simplicis.

Z

Cer-

Certare qui vitiis volet,
Huic cedere est victoria:
Si quis volet virtutibus,
(Iuvet experiri) haud cedere.

Insignis est protervia,
Litis sepultæ mortua
Redintegrare femina:
Tu mitis, obliviscere.

Contentionis desine:
Sit centuplo pluri tibi
Vel una pacis uncia,
Quam tres libræ victoriae.

Nil æstima, quam jurgio
Paraveris victoriam:
Homines quid inter, ô homo,
Canis videri gestias?

Contende paucis: tristior
Rixam manet victoria.
Te plus decet, cum sis homo,
Homini imminere nemini.

Extrema meta jurgii,
Vtrimque pœnitentia:
Extrema mansuetudinis,
Mentis serenæ gaudium.

Vesana vita jurgia,
Nec ore digna, nec auribus:
Cave, verba si verbis paras,
Furore ne te acuant pari.

In te antè fac pacem tibi;
Pacabis unus omnia:
Tam pulchra fulcra quis suæ
Felicitati subtrahat?

Nulli malè, omni fac benè,
Quibus onus es, sint hi tibi:
Hos excute: est tutissimus
Thesaurus innocentiæ.

Si ferre non potes malos,
Nec esse cum malis bonus;
Nec es, nec ex vero potes
Audire simpliciter bonus.

Mansuetus & sapiens solet
Improvidi esse vehiculum:
Temerarium fert, & vehit:
Toleratque stultum, qui sapit.

Dolori in iram fervido,
Verboque ab irâ missili
Ignosce: mens hominis tacet;
Sed ira clamat, & dolor,

Medetur iracundiæ
Benigna amici oratio;
Verbisque blandioribus
Mulcetur irati dolor.

Non quod dolor, sed quod fides
Dictarit, id factum est opus:
Non hoc ages, nisi & tuis
Habearis æquus hostibus.

7. Odiosa sunt odia omnia,
Aperta, operta; sed dolus
Odiosiora hæc efficit:
Vitabis illa, si caves.

Odiis apertis plus nocent
Operta; fraus hæc clanculò
Armabit, aut teget dolus:
Vitabis illa, quæ vides.

Ami-

Amicum an hostem juveris,
Variis docebit exitus :
Ab hoste cum vives procul,
Incommodum non senties.

Me nemo nunc acerbius
Vrgere gaudet, unico
Quam qui me amico millies
Est usus, ut saperet magis.

Ira omnium tardissimè
Senescit: hosti ne statim
Confide: lentè gratia
Sarcitur, at citò solvitur.

Vix nata, vix semel agnita,
Cum flore flaccet gratia:
Injuriae folium levis
Haud flaccet ; at se ventilat.

Injuriam uni qui facit,
Multis minatur: qui nocet
Vni, nocebit omnibus,
Inimicus esse cum volet.

Est pertimescendus tibi,
Qui jam suae vitae satur,
Vel osor, haud timet mori:
Vitae ille fit dominus tuae.

8. Est, qui coactus opprimit
Salvare quem vult, bis miser ;
Quod nolit inferens malum,
Quod malit auferens bonum.

Est, qui coactus deserit
Iuvare quos malit, miser:
Si non beatus & miser,
Prodesse qui vult, nec potest.

Est, qui coactus arguit,
Laudare quem malit, miser:
Imò beatus, neminem
Quòd non coactus arguit.

9. Contentionum femina
In rebus & verbis cave:
Dictum omne refert, quam bono
Veroque sensu intelligas.

Vel linguae in ipso turbine
Sta compos & victor ; citus
Audire, lentus dicere:
Amentis os mentem anteit.

Lingua Bona.

Lingua Mala.

1. **M**oderare linguam; sed prius
Turbas serena pectoris:
Ineruditum turbida
Loquela pectus arguit.

Homo videt paucissima,
At cuncta pervidet DEUS:
Inanis hinc homo loquitur
Sapissimè, DEUS semel.

Et rariùs loquitur DEUS,
Et quando oportet : tu DEO
Virtute in unâ proximus
Vis esse ? iudicio tace.

Vitae & salutis sit tibi
Fecunda mens sermonibus,
At parce linguae : intus docet
Facundiùs silentium.

Z 2

Homi-

Hominem DEUS sensim docet,
Componit, aptat, ordinat,
Hortatur, ad se pellicit,
Totumque conformat sibi.

Divina erebrius tuis
Inscribe sensa sensibus;
Sed verba libra: vel nocet
Cita lingua, vel prodest minus.

Oculos imago fascinat?
Elude Numinis metu:
Pictura noxæ non erit;
Pingetur, at delebitur.

Tacitis honesta sensibus
Insculpe dicta: promptior
Hæc lingua delet, alteri
Vix utilis, tibi noxia.

Cave linguâ abuti: res bona
Est lingua, si utaris benè:
At si malè utaris, mala.
Mala fit abusu, usu bona.

Doctissima est lingua omnium,
Est omnium lingua optima,
Quæ, recta cum ratio jubet,
Tacere novit, & loqui.

Quæ lingua nobilior? bona:
Quæ lingua mobilior? mala.
Bona lingua, lingua nobilis;
Mala lingua, lingua mobilis.

Diserta lingua psittaci;
Est carpionis optima:
Sordet, nocetque garrula;
Taciturna prodest, & placet.

Ne lingua vitium contrahat,
Huic adde iudicii sale:
Ut servet illæsam coquus,
Hanc plurimo fricat sale.

Tacere quamdiu nescies,
Numquam scies rectè loqui:
Prudentis eloquentiæ
Magister est silentium.

Tacere quisquis nesciet,
Idem ille nesciet loqui:
Vnius ejusdem artis est,
Aptè filere, & eloqui.

Videtur eloquentiæ
Ars longa; censetur brevis,
Silentii: haud disces tamen
Tacere, stans uno pede.

Est indecora omni loco
Loquacitas: schola fit schola;
Forum, forum: facundiæ
Magistra fit taciturnitas.

Est tempus ut prorsus nihil
Loquaris; est ut nonnihil:
Sed ut loquaris omnia
Vbique, numquam tempus est.

Si lingua, cum decet, tua
Tacere didicit; hoc opus:
Et alter hic restat labor,
Rationis imperio loqui.

2. Virtutis est specimen leve,
Tacere: dæmones tacent,
Quamvis mali: at sperni solum
Virtus amat silentium.

Est

Est qui maligno cor tegit,
An protegit, silentio?
Talem ocyùs fuga, aut fuge:
Fert longa discrimen mora.

Fuge aut fuga silentio,
Qui pectus obscurum premunt:
Sæpe est apertis vocibus
Malignior taciturnitas.

Est tuta res silentium,
Scopus modò adsit, & modus:
Scopo quod exit aut modo,
Si non nocet, fructu caret.

Multum loqui, & quod expedit.
Decetque, multum differunt:
Assuesce paucis eloqui
Non quod lubet, sed quod iuvat.

Membrum insolens est, quod suo
Capiti minatur, aut nocet:
Est tale lingua libera;
Huic frenâ ne laxes, vide.

Linguae esse credis liberæ,
Infanda fari cum lubet?
Est illa verè libera,
Cui est silere liberum.

Infanda faris, ut lubet,
Licenter, at non liberè:
Cui libet quod non licet,
Nihil profatur liberè.

Est lingua falso libera,
Infanda cui fari libet:
Est lingua verè libera,
Silere cui fas est nefas.

Ne, turpe quod factu putes,
Id dictu honestum censeas.
Idem quod est homini loqui,
Hoc cogitare est Angelo.

Quod auris audax audiet,
Audebit & lingua eloqui:
Quod os loquetur impudens,
Audebit & pes, & manus.

Mâlis tacere quàm loqui
Quod non decet: disce in loco
Tacere, & in loco loqui.
Tutum est silenti præmium.

Haud ulla res silentio
Menti quietæ est aptior:
Meliora ni silentio
Loquaris, utiliùs files,

4. Sermonis & silentii
Æqualiter fucum fuge:
Loqui, & silere cum decet,
Tempus locusque præcipit.

Tempus locusque sapius
Suadent silere, quàm loqui:
Loquere tamen, silentio
Si fortè quid melius habes.

Vbi rem tenes, & exigit
Taciti loquelam caritas,
Accedet opportunus
Loquela, quàm silentium.

Mâlis, te ipsum ut audias,
Silere, quàm temere loqui:
Melior silentis est pudor,
Facunda quàm fiducia.

Suadebis absens, & filens:
 Præsentia facundiam
 Superabit eloquentiâ
 Absentia & silentium.

Et stultus, & sapiens parum
 Sapiens habetur, dum filet:
 Sepes videtur, aut toga
 Sapientia, silentium.

Vbi frons verecundi viri
 Videtur, auditur quoque:
 Loquitur tacens; solo docet
 Silentio modestia.

Si quem vel audis, vel vides,
 Qui te tacentem rideat,
 Lapidetve verbis, hunc suo
 Luge relictum præmio.

5. Homini DEUS linguam dedit,
 Ut pro necessitatibus
 Suis loquatur, & sui
 Auctoris ornet gloriam.

Considera quid cogites,
 Non quid loquaris: optima
 Sermonis apti regula
 Est recta cogitatio.

Arcus labella nexibus
 Sic junge, sic os obsera,
 Ne quid loquaris, quin prius
 Mens viderit, cui bono.

Ad verba non prius tibi
 Laxanda lingua, quam cui,
 Quid, quo loco, quo tempore
 Loquare, mente videris.

Nil audet extra dentium
 Proferre septum vir DEI,
 Quod non secundo & tertio
 Sit comprobatum examine.

Sursum, deorsum, & ad latus
 Vtrumque, quid dicas vide:
 Dicto frequenter fallitur,
 Ad pauca quisquis respicit.

Ad verba dum superflua
 Aperis licenter os tuum,
 Vitio recludis ostium,
 Hostique victam das manum.

Ori ostium fac & seram,
 Verbisque stateram & jugum:
 Etiam virum vinum facit
 Ineptias sapere, & loqui.

Morem loquendi inania
 Dedisce: stupam ferreus
 Lanamve pecten carminat;
 Tu verba pecte, & carmina.

Linguarium dabo alterum:
 Tua verba, sermones tuos,
 Lima intus antè corrigat,
 Quàm lingua protrudat foras.

Veracem ad incidem tuæ
 Effata linguæ fabrica:
 Graviter feretur, quod tuo
 Leviter ab ore eruperit.

Tuâ teneri non potest
 Projectus à manu lapis:
 Nec verba, quæ leviter semel
 Ab ore lapsa sunt tuo.

Lapsus

Lapsus loquelâ improvidâ,
 Agnosce: dic multâ tibi;
 Eamque, si rursus cadis,
 Abs te severus exige.

Temerè locuto non sat est
 Mox pœnitere: inania
 Petulantis oris verbera,
 Elementa stultitiæ puta.

Inepta lingua plurimis
 Originem dedit malis:
 Plerosque lingua subruit,
 Et funditus pessum dedit.

Linguam coërce: fabulis
 Frena otiosis injice:
 Inane quod verbum scias,
 Hoc labra nesciant tuâ.

Ne more stulti pectoris,
 Sermone lumen antei:
 Mens qualis intus, tu foras
 Effunde prudens talia.

Sit sermo simplex; in tuis
 Nil sit coactum gestibus;
 Mores honestet parvulo
 Dilecta IESU suavitas.

6. Parcè quidem linguâ utere;
 Sed dente quàm parcissime:
 Oris loquela simplicis
 Est moris index optimi.

Cui recta mens est, huic bonus
 Est sermo, sunt mores boni.
 Malæ aut bonæ mentis notas
 Ex more & ore collige.

Et sermo multus, & frequens,
 Sit quisque qualis, indicat.
 Quid eloquaris, prævide;
 Animi nota, est oratio.

Tu videris, quali velis
 Vulgò vocari nomine:
 Quo te vocare debeam,
 Mores & os dicent tuum.

Sile; vel aude proloqui
 Quod os verecundum decet:
 Si dicere audes quod libet,
 Quod non libebit, audies.

Quæ vera sunt, quæ sunt bona,
 Os aureum decet loqui:
 Si cor habes, cor aureum,
 Verbis loquæris aureis.

Faceta lingua melleis
 Pectus movet sermonibus;
 Sed os ineptè garruli
 Voces iniquas evomit.

Præter querelas, aut minas,
 Stulti loquela nil vomit:
 Sapientis ore, melleum
 Melos decenter profluit.

7. Non sunt simul loquacitas,
 Et pulchra virtus: nec tamen
 Linguam domabis, ingenium
 Nisi antè sis domitor tui.

Te quidquid abjungit DEO,
 Quamdiu libens non abjicis,
 Tamdiu manebis qui prius,
 Imaginosus, & loquax.

Assuesce

Affueſce nec raptim loqui,
Nec tardiùs : tractim decet,
Auditor ut te exaudiat,
Et ipſe te audias prior.

Modus eſto voci . Navita,
Bubulcus, & plebs inutilis,
Clamore diſtendant forum:
Te mens regit ? vocem rege.

Aliis moleſtus, & tibi,
Loquaciter trahis moras,
Et tempus incuſas breve;
At fermo longior fuit.

Multam loquelam ſapiùs
Cenſura multorum ferit:
Vix pœnitenda proferes,
Si dixeris pauciſſima.

Silenda quando non files,
Audifque non volens loquax,
Veniam precaris. Nil opus
Veniã eſſe cùm voles, tace.

Eſt prurienti res gravis
Silere, cùm lubet loqui:
Prudente ſed nullum bonum
Taciturnitate majus eſt.

Eſt multa prudens dicere
Semper potens ; ſapè impotens
Audire pauca ſtultus eſt:
Non hunc, ſed illum te gere.

Senſus modeſtos & graves
Levis loquela diſſipat:
Et ſtultus, & ſapiens loqui,
Sapiens tacere etiam poteſt.

Logos ituros longiùs
Silentio frena brevi ;
Valere pro ſapientiã
Stulti ſolet taciturnitas.

8. Si ſtulta multorum nimis,
Et multa ſtultorum eſt loqui;
In ore multus, ſtultus eſt;
In orbe ſtultus, multus eſt.

Si ſtulta multorum foret,
Vt multa ſtultorum cohors ;
Vellèſne multitudinem
Præferre ſolitudini ?

Si Chius adſit, haud ſinet
Cùm loqui: ut cygnus canat,
Tacere debet graculus.
An poſſit ? ipſe viderit.

9. Suspende judicium, & file;
Fons & caput prudentiæ,
Silentium ; demifſio,
Intelligentiæ caput.

Satis quidem fac ; dicè parum ;
Neutrum nimis : platiſum fuge.
Prudentis & pudentiſ eſt,
Nil aut parum de ſe loqui.

De te ut loquaris, ſi locus,
Res, tempus, & ratio volunt;
Fiat modeſtè & ſobriè,
Et audientium bonum.

Multum loquens dicit parum ;
Multum ſilens dicit ſatis:
Labore cur multo parum ?
Labore nullo dic ſatis.

Operum

Operum ut bonorum copiâ
Ditêris & dites tuos,
Dic pauca ; multa perface:
Sunt verba verba ; opus est opus.

Sunt verba verba ; res opus:
Ut verba fiant res, bonis
Da facta pro verbis bona:
Prudentibus, facere est loqui.

Res jactitanti maximas
Non magna debetur fides:
Emptoribus venalium
Suspectus est nimius nitor.

Suspecta sæpè verba sunt ;
Factis libenter creditur:
Et quàm quis auribus negat,
Oculis habet suis fidem.

Ignava verba agilis manus,
Et muta vincit actio:
Vir nemo linguâ factus est;
Generosa facta dant virum.

Magni absque verbis sunt viri ;
Nemo absque vitâ magnus est:
Constans agentis est honor ;
Fluxa est loquentis gratia.

Facundè de verbi soles
Qui gloriari gratiâ,
Quando audiemus de rei
Te gloriari copiâ ?

Te, dicit auditor tuus
Habere verbi gratiam:
Te pauper optaret parens
Habere rerum copiam:

Re disce, non verbis loqui:
Sermone quidquid proferes,
Eo quod in facto micat,
Fiet loquendo obscurius.

Dictis abundant ceteri;
Factis silendo prævale:
Ab ore docto opus malum
Veniam, aut opem dubiam petat.

Os dicit elegantius,
Sed vita fructuosius:
Dixisse vix possit malè,
Vixisse qui possit bene.

Buccis tonantes spumeis
Ride Sophistas, & file:
Sunt bulla, plena somnii,
Sunt rauca nugis cymbala.

Tux disertus histrio
Iactator es dementiæ,
Quæ te tacente, forsitan
Poterat liquere nemini.

Sux disertus histrio
Iactator est infantia:
Poterit videri vir gravis,
Tacere si non sit grave.

Quò gloriaris pluribus
Linguis loqui, hòc tibi clarior
Videris: an crimen putes,
Nescire pœnam criminis?

Iactare palmas & caput,
Est mentis emotæ nota:
Verbosa gesticulatio
Te sobriæ mentis negat.

A a Inter

Inter loquendum, ne manus
Caputve strictim jactita:
Odiosa gesticulatio
Bona dicta vertit in mala.

Quando locutionibus,
Vacuus rei, pompam induis,
Fucumque vendis auribus;
Et verba perdis, & peris.

Quò dolium est inanius,
Hòc personat vehementius:
Sic & minore, quàm minor,
Fluit sono amnis grandior.

Noli invidere Rhetoris
Ineptientis gloriæ:
Est rebus apta seriis
Inepta mens ineptiis.

Noli invidere plausibus,
Subtilitate quos emit
Popularis orator novâ:
Laus vana finitur probro.

Popularis auræ aut gloriæ
Facundus emptor fallitur;
Deo que displicet magis,
Quàm vel sibi, aut plebi placet.

Tumidi loquela Rhetoris,
Est turgidi fragor maris:
Hic littus incalsum quatit,
Agrum feracem non rigat.

Cùm dicis id quod non decet;
Non robur aut potentiam
Ostendis eloquentiæ,
Sed oris impotentiam.

Diversa sunt, multum loqui,
Et eloqui quæ sciveris:
At scire si te jactites,
Inscitiam prodis tuam.

Indigna mente est sobriâ
Loquacitas, & temporis
Fur, & vorator, rabula:
Illam fuge, hunc etiam fuga.

Toties tibi turpe est idem
Ferire saxum: sæpius
Eadem vidêris dicere,
Linumque linonectere.

Solertia est doctæ parens
Facundiæ, cos ingenI;
Hac si carebis, languidâ
Turgebis eloquentiâ.

Alatus eloquio, vide
Ne mentis ala sit brevis:
Suos aves nidos amant,
Nec absque pennis evolant.

Effeminato convenit
Effeminata dictio:
Animum virilem mollior
Effeminat facundia.

Oblectat aurem dictio
Aperta, simplex & brevis:
Fucata, crispa, turgida
Exploditur fastidio.

Argutiora nec solent,
Nec laxitate languida,
Placere dicta; mediocri
Pascunt reducta circulo.

Te vera, te brevis decet,
Non bracteata dictio:
Crispata verba displicent;
Fucata fallunt, & nocent.

10. Longos Patres prisca logos,
Elumbe dicendi genus,
Sprevere: fat rerum graves
Longis quid indigent logis?

Conare Rhetor auribus
Placere multiverbio:
Mavult Poëta cordibus
Prodesse curtiverbio.

Si dicis hoc paucis meum
Placere curtiverbium:
Multis nec opto, nec vacat
Placere multiverbio.

Facundiæ pompam fuge;
Sit cara nuda veritas:
Simplex scapham, scapham voca,
Ficumque ficum nomina.

Tibi ligo credatur ligo,
Nugæque nugæ: falleris,
Si quàm fidem fallacibus
Oculis habes, menti negas.

Nostri frequenter nos amor
Excæcat: ô, si te vides,
Quàm sæpè dicēs; Est mei
Sermonis esca vanitas!

Tua sensa dum sententiis
Enuntias generalibus;
Erroris aut inscitæ
Non es procul periculo.

Ne jure te quis arguat,
Vitam foris tuam proba;
Sed & domi; certus mali
Linguam esse servi pessimam.

Iucunda vita inter pares,
Et mentis unius viros;
Quam non ligat necessitas
Sermonis aut silentii.

Comes difertus, commodus
Confabulator; ne viæ
Longæ laborem & tædium
Perinde sentias, facit.

Facunde, gratior itio
Tecum mihi est, quàm vectio:
Est singulare vehiculum,
Facundus in viâ comes.

11. Sermone gentis exteræ
Taxare defectus cave:
Gens omnis ut probro patet,
Sic laude non caret suâ.

Nil nationis exteræ
Strinxisse te mores juvet:
Tantum ferendis id valet,
Aut nutriendis litibus.

Peregrinus es? perage omnia,
Satagens nihil; nisi exigat
Necessitas, paucissimis,
Vel nemini officium placet.

Peregrine, te negotiis
Haud implica: hospitem decet
Moderatio, quam te potest
Docere peregrinatio.

Quo degis hospes in loco,
Illius ad legem tuos
Compone mores, quâ boni
Verique per leges licet.

Quis sit viator, unde, quò,
Ne sciscitare: ne neget,
Vel hæc rogantem injuriâ,
Vel jure te suo oderit.

Lingua garrula.

1. **N**E more plebis garrulæ,
Incerta rumorum feras,
Nec certa: nusquam sis malus
Rumoris auctor, nec bonus.

Seu vera fert rumor novus,
Seu falsa; sit certum tibi,
Habere suspensam fidem,
Dum certa tempus adferat.

I rumor, & quidquid levis,
Mendaxque fama venditat:
Est magna pars scientiæ,
Nescire velle talia.

Incerta certioribus
Caveto verbis eloqui:
Quæ certa scire te putes,
Sermone suspenso asserere.

Nisi certa certò noveris,
Et certa pro incertis habe:
Hæc profer, idem de quibus
Dicant libenter ceteri.

Quæ certa reris, asserere:
At vera ne profer tenax
Apud æstimantes frivola;
Vtrunque vitabis notam.

Rumor frequenter omnia
Majora vero nuntiat;
Nec semper à falso satis,
Cum vera dicit, abstinet.

Fama implet orbem fabulis,
Nugis meris, affaniis:
Eundo crescit; & levi
Tragœdias creat joco.

An rumor error, an magis
Sit erro rumor, ne ambigas:
Dic posse in uno sistere
Et causam & effectum loco.

Vulgò vagantis despice
Rumoris inconstantiam:
Est stultus, aut temerarius,
Qui præstat erronei fidem.

2. Indigna prudentum fide
Curare noli somnia:
Quod optat, aut sperat vigil
Mens ægra, per somnum videt.

Nil vana præter somnia
Homo somnolentus invenit:
Nam somnus haud res exhibet;
Sed spectra, quæ genuit, docet.

Fingunt amantes somnia,
Sibi que delusoria
Spe blandiuntur: quod cupis,
Expende; quod speras, vide.

Rem

Rem stultus auget somniis;
Fit somniando ditior,
Quàm qui peramplos aggeres
Argenti & auri possidet.

Nil spernat auris; nec tamen,
Quod audit, admittat statim:
Errare quem minimè putes,
Aut verba vendet, aut dabit.

Vt veritati non fatis
Tibi agnitæ semper locum
Vacuum relinquas, nec citò,
Nec omne crede, nec nihil.

Cunctare; cuncta nec putes
Credenda cunctis: si omnium:
Dictis tuam præbes fidem,
Das omnibus, negas tibi.

Homini homo fide; sed cui
Habeas fidem, priùs vide:
Bona lingua, secreti tenax;
Mala & cavenda, prodiga.

De re loquenti, quam scias
Nescire te, nullam tibi
Habeas fidem: multò minùs
Habeat ut alter, exige.

Quæ scire te solum decet,
Loquacis auribus nega:
Quid moliaris, aut agas,
Nescire garrulum jube.

Tacitum manere quod voles,
Tu nemini ipse dixeris:
Silentium cui suadeas,
Tibi ipse quod non suaseris?

Arcana cùm voles tua
Vulgare, crede feminæ:
Hoc omnis unum femina
Celare, quod nescit, potest.

Amica sit conjux licet,
Secreta nesciat tua:
Hæc una garritu levi
Audebit ambos perdere.

Fer garrulum: verbis probus
Haud vulneratur improbis.
Ut quæ placent exaudias,
Quæ displicent audi, & file.

Ne verba contra garrulum
Cumulare pergas: obtice;
Mox falsitatis præmia
Confusus in se sentiet.

Audire garrulus cave.
Quod auribus datur tuis,
Haurire noli, vel tege
Commisssa, qua par est fide.

Si verba secretò tibi
Commisssa gratis detegis,
Es garrulus; si spe lucri,
Iniquus: utrimque improbus.

Conviva vel prudens file,
Vel quid loquaris, selige;
Ne prima vel sub initia
Sit fera pœnitentia.

3. Non audeas dicerium,
Quod ferre nolis, spargere.
Si vis amari, fac ames:
Exemplum in auctorem redit.

Mores amici noveris ;
Non oderis, non carpseris:
Aliena difficiles decet
Aures habere ad crimina.

Opus alienum quid notas ?
Refinge, & emenda tuum.
Sciendo, si nescis tibi
Prodesse, ne quidquam sapis.

Prudenter alieno in malo
Fugienda quæ sunt, aspice:
Alius error te monet,
Quâ regulâ emendes tuum.

Quando alterum incusas probri,
Ipsum intueri te decet:
Hanc opta habere memoriam,
Quæ te tui memorem facit.

Errabit ille rarius,
Leviusque, qui errorem cavet,
Timetque curva : tu viâ
Incede tutus regiâ.

Animi duplicitas.

Candor.

1. **M**endacium licet leve,
Ceu turpe devita malum,
Quod jure salvo proximi
Proferre vix umquam potes.

Mendacæ tetrius nihil,
Nihil eviratius viro:
Conatur hominem fallere,
Et posse se putat DEUM.

Nil ore pejus duplici ;
Nil fronte fictâ stultius :
Homini obsecundat, non DEO,
Quem nosse novit omnia.

Mendacium omnes dedecet ;
Sed principes fœdat viros,
Qui (quòd valent quantû volunt)
Cur mentiantur nil habent.

Fumi instar est mendacium:
Vtrumque ridet veritas,
Punitque : fumo dignus est
Perire fumi venditor.

Sis corde simplex, candidus,
Purus doli: periit suâ
Perillus arte ; sic suo
Doli artifex capitur dolo.

Me lædis incassum : tibi
Dat nullus auditor fidem.
Te laudo frustra: nec mihi
Dat ullus auditor fidem.

Candore, quo nil rarius,
In orbe quid carum minus?
Et fraude, quâ nil crebrius,
In orbe quid carum magis?

Candore si nil rarius,
Calumniâ nil crebrius;
Quis esse nostro judicet
Quæ rara cara sæculo ?

Frons rara cordis index:
Arcana cogitatûs,
Quæ cordis arca claudit,
Mortalis haud recludes.

Cur

Cur crebra ubique cogitant
Amor & fides divortia?
Vbique suspicax amor;
Vbique suspecta est fides.

Vinclo necessitudinis
Fides amorque nequitur.
Si verè amas, fidelis es:
Non es fidelis? non amas.

2. Quam non habes pecuniam,
Te nemo dicit perdere:
Cur ergò quam fallis fidem,
Hanc perdidisse diceris?

Nisi integer tibi sit pudor,
Nec sancta constabit fides:
At si fidem perdas semel,
Quid perdere ulterius potes?

In posterum perdes nihil,
Si vel semel perdas fidem:
Sed hanc nequibus perdere
Alibi, nisi apud te cares.

Vt vita mortuo semel
Amissa, non revertitur;
Sic, quam semel violaveris,
Reparare non poteris fidem.

3. Candorem ama; fucum fuge:
Simulata non durant diu:
Qui fingit, & quod fingitur,
Ad indolem recidit suam.

Veri aut boni simulatio
Latere non potest diu:
Celantur astu crimina;
Sed illa tempus publicat.

Oris subæratî dolos,
Pictique larvam pectoris
Abominatur candidæ
Nitela mentis, & DEUS.

Æqui tenax, recti memor,
Abominare, cum DEO,
Linguam subæratam, & mala
Figmenta picti pectoris.

Vbi supercilium, dolus,
Simulatio, obrectatio,
Honoris ambitio vigent,
Ibi pius haud vives diu.

Vbi unitatis est amor,
Ibi invenitur veritas:
In æde concordî diu
Hærerè nescit falsitas.

Nec blefulæ, nec blandulæ
Confide linguæ: veritas
Simplex juvabit; fictio
Est fraudulenta oratio.

Tectos ut evites dolos,
Cor obstinatum, os blandulum,
Vncas manus, & natas domi
Opiniones, despice.

Ne cræde linguæ, quæ volens
Verax videri, quâ caret,
Mendacio captat fidem,
Vt quærat & fallat tuam.

Nil circulator callidus
Rerum bonarum ruminat;
Sed curiosioribus
Stultisque tendit retia.

Ver-

Verfutus an tibi consulat,
Negotietur an sibi,
Incertus es: saltem sibi,
Tibi consulendo, consulit.

Imitator eloquii boni
Cum sit malus, fit nequior:
Fictum fuge: est pejor malo,
Qui verba dat malus bona.

Verbi malus fictor boni,
Suâ est loquelâ nequior:
Tunc est malus plusquam malus,
Sermone dum fallit bono.

Plerumque lingua mollior
Melle illitum virus tegit;
Suumque secum blandula
Trahit venenum dictio.

Ne finge te servum mihi,
Tibi ut vicissim serviam:
Piscator escam callidus
Sic armat, & cœnam trahit.

Molesta ubique, & omnibus,
Odium parit verfutia:
Quis optet, ut degat propè
Cujus timet præsentiam?

Hostes tuum cela malum:
Perit suo indicio forex.
Piscem natâre ne doce:
Ars prima mundi est, fallere.

Est turpe falli, & fallere:
Iusto pudendum fallere;
Fallique prudenti grave:
Nequeat hic; ille nec velit.

4. Virum decet vox candida,
Generosa, verax, libera:
Qui volvis ore mitia,
Amara corde, exesto d'hinc.

Simplex loquela sit tibi,
Aurisque simplex: insolens
Captator ambigui soni,
Malignus esse creditur.

Sint vox & auris simplices:
Nil suspicâre, nil tege:
Duplices ab ore simplici
Malignitas captat sonos.

Nec ulla te simulatio,
Nec ulla dissimulatio
Benè deceat: te nullius
Fieri malum cogant mala.

Gaudere noli, quòd vides
Graviora quàm te & pluria
Alios habere crimina:
Quis te bonum pejor facit?

Cum te pium esse venditas,
Pietatis amittis decus:
Vbi se bonum fingit malus,
Bipedum est habendus pessimus.

Fraus est, boni simulatio;
Laus, nuda simplicitas boni:
Te digniorem, imò magis
Facilem, beatus elige.

Si plebis irrisum voles
Vitare, pelle te tuâ
Metire; nec quidquam audeas
Adscribere alterius tibi.

Cum

Cum fidus intus sis DEO,
Ostende te talem foris:
Meliora sectanti tibi,
Pudor pudoris sit tui.

5. Sicut libenter ad domos
Volant columbæ candidas;
Sic figit optatam DEUS
In corde sedem candido.

Si vis nocere nemini,
Sume indolem columbuli:
Tibi vis nocere neminem?
Serpentis ingenium indue.

Ama esse verax. Spiritus
Scientiæ fictum fugit.
Latebras abhorret veritas:
Sementis illi publica.

Est vita amoris, veritas;
Sermonis & facti, fides:
Tabes amoris, fucus est.
Ama absque fucō candidē.

Ignorat, arcet, & fugat
Germana fucum caritas:
Tibi candor, & placet Fides
Romana? damna Punicam.

Major dolore, spe, metu,
Simplex ama, atque nescius
Artis Pelasgæ vivere:
Serva vel hostibus fidem.

Ne mente componas dolos,
Minus reipsa: animalium
Cur rex leo? an palam quia
Sublime fronte cor gerit?

Nolis videri callidus:
Potius leonum esse elige
Generosa cauda, quàm caput,
Sed versipelle, vulpium.

Postremus inter simplices
Videri, & esse mavelis,
Quàm primus inter callidos
Satis, sed ignavos nimis.

6. Quid suspicentur æmuli,
Quid obstrepant, ne discute:
Dum pectus intus innocens,
Fraudisq̄ue sit purum tibi.

Si res bona invidiam parit,
Quis vitet invidiam bonus?
Virtus quia invidiam parit,
Vir sperat invidiam bonus.

Vix audeo vitam tibi
Optare longam, livide;
Aliena ne invitus bona
Videre cogaris diu.

Suâ malignus indole
Sic gaudet atque vescitur,
Nullius ut spe præmii
Amet esse, vel gratis, malus.

Qui membra discerpit sua,
Nec dat medelam vulneri,
Furere videtur: hoc agens,
Attende quàm stulte facis.

Oblata nescisti bona,
Aut parvipendisti invidus?
Carebis: & damnum tuæ
Disces, carendo, inscitia.

B b

7. Qui

7. Qui se minores despicit,
Vel invidet majoribus,
Laudisve vendit præmio
Sapientiam, nondum sapit.

Qui ferre stultum non potest;
Qui criminis nescit metum;
Suadere qui quod vult nequit,
Habétne? non habet fidem.

Promissio. Jusjurandum.

1. **P**romitte pauca sobriè:
Promissa factis exhibe;
Ne decoloret posteram
Inanitas verbi fidem.

Quæ fructuosa, quæ pia,
Quæ justa sunt, quæ te decent,
Promitte lentè; at in malis
Rescinde promissis fidem.

Iurasse si quid impiè
Torqueris, aut gemis memor,
Servare noli; sit malis
Obliqua promissis fides.

Exolve quod promiseris:
Benignus esto supplici:
Audi quod ad te pertinet:
Frenos voluptati injice.

Deceatne te promittere,
Prænosce: quod verbo semel
Promiseris, facto exhibe:
Opus fidem verbo facit.

Cor extrahit spes anxia,
Votoque longo gaudia
Consumit: id ne differas
Præstare, quod sponderis.

Promittis, & præstas nihil?
Gratis videris ludere,
Nullisque nummis: quando opus
Finis coronabit tuum?

Tibi lingua vocis prodiga:
Operis manus parcissima?
Fac, aut tace: mendacii
Te segnis arguit manus.

2. Quod oderis, ne feceris:
Nil turpe disce, nil age:
Sectare quod rectum vides.
A jurejurando abstine.

Iurare noli: habeat tuis,
Quisquis volet, verbis fidem.
Quod dicis, hoc audit DEUS:
Sit hoc abundè testium.

Candore vitæ fac tuis
Sermonibus ratam fidem:
Iurare nolenti favet
Virtus, favetque veritas.

DEUM negat, qui dejerat:
Iurare formida, & cave.
Quod dicis ut persuadeas,
Fac moribus dicto fidem.

Quod excidit linguâ, quasi
Iuratus ut serves vide:
Peragit reum se, qui, alteri
Quod jurat, haud jurat sibi.

Effata

Effata jurantis viri
Haud sperne: ne perjurii
Videaris ipse conscius,
Idemque contemptor DEI.

3. Amico amicus nil negat,
Quod esse gratum noverit:
Inimicus est, quem, quo scatet,
Negasse amico nil pudet.

Quod ipsa donet æquitas,
Ratioque dicit, id pete:
Iniquus aut stultus petat,
Quod justus aut prudens neget.

Ab altero ne postules,
Quod alteri nolis dare:
Nec alteri quidquam nega,
Quod postules ab altero.

Si ne gravis sis alteri
Vereris, haud eris gravis:
Si ne molestus sis times,
Eris molestus nemini.

Vt sis molestus nemini,
Nullum arbitrare remedium
Præsentius, quam si tibi
Oculos & aures eruas.

Gratitudo.

1. **P**ost munus acceptum cave
Ne consenescat gratia:
Da tempore, & loco, & modo,
Quo jam fuit datum tibi.

Beneficium beneficio
Pro viribus remunera:
Hoc fraude munus accipis,
Quod sponte nolis reddere.

Da: nomen ingrati fuge.
Te largiorem vel bonus
Laudabit; unà cum bonis
Culpabit ingratum malus.

Ingratus ut ne sis, libens
Impendiosus audias:
Vix laudet ingratum malus;
Impendiosum etiam bonus.

Donata digno munera
Virtutem honorant, non virum:
Hic factus à te ditior
Plures juvabit indigos.

Thesaurus est magnus, viro
Locata gratò gratia:
Res parva tempore & loco
Donata, habetur maxima.

Thesaurus est, tibi debita
A fido amico gratia:
Datum redibit, aut tuo
Vinctum triumphas munere.

Valenter ingratus tuis
Supera animum beneficiis:
Vretur, & victus tibi
Se tradet, & reddet tua.

Est tempus unum, reddere
Quod ne quidem gratus potest:
Perire quod potuit semel,
Iterum perire non potest.

B b 2

Be-

Beneficium beneficio
 Quòd addis, affectum doces:
 Me munere erudis novo,
 Docesque dando reddere.

A me tot officia exigis,
 Quot vix reponas: da semel
 Quod impetraſti ſepties,
 Miras habebò gratias.

Ne paſce, qui, cùm paveris,
 Te poſtmodum lanient canes.
 Gratum juva: nil tam perit,
 Quàm quidquid ingrato datur.

Ingratum amas? amas malum,
 Amas malorum peſſimum:
 Mala multa tellus, ſed viro
 Nil pejus ingrato tulit.

Hominis fuge ingrati domum,
 Cui quando feceris bene,
 Debere ne agnoſcat tibi,
 Accepta diſſimulat bona.

Ingratus uni, ingratus eſt
 Propè omnibus. Merebitur
 Secunda ferre munera,
 Ad prima qui gratus fuit.

Donetur ut majus tibi,
 Id redde quod potes minus:
 Ingratus unus, omnibus,
 Gratis licet, miſeris nocet.

Ingratus ille eſt, qui leves
 Grates agit ſine ſcœnore:
 Quid ille, qui acceptum gravi
 Bonum remunerat malo?

Heris, amicis, debitas
 Canis, leo, grates agunt:
 Ni gratus eſ; jure audies
 Leone pejor & cane.

2. Ne ſperne, quod munuſculum
 Vtramque non implet manum:
 Non mole debent munera,
 Sed æſtimari pondere.

Eſt, quidquid excellit, breve,
 Subtile, preſſum, pondere
 Quàm mole majus: multa quam
 Metitur ulna, res jacet.

Rotundior numquam fuit
 Minore major circulus.
 Vt fit venuſta ſcriptio,
 Figura mole plus facit.

Prudentia. Fortitudo.

1. **P**rudencia eſt idonei
 Rerum gerendarum modi,
 Locique, & apti temporis
 Scientia atque regula.

Sunt rara vitæ commoda,
 Prudentia atque ſanitas:
 Duobus iſtis nil homo
 Habet bonis pretioſius.

Prudentia atque ſanitas
 Duo rara ſunt vitæ bona:
 Hæc commodare ſi nequis,
 Indiſtriæ fructu cares.

Pruden-

Prudentia absque Numinis
Timore, nil operæ facit:
Prudens DEI vacuus metu,
Est absque malleo faber.

Quæ recta sunt, quæ sunt bona,
Sectare, longo ut tempore
Vivas, & æternis DEI
Fruaris æternum bonis.

Agnosce te, & tuum genus:
Nihil patrando turpiter,
Honestâ agendo strenuè,
Mortalis evades deus.

Fugienda quæ tibi sint mala,
Aut quæ sequenda sint bona,
Aliena vita, & omnium
Magister error te docet.

Est norma Recti, & Ordinis,
Se, quemque facere, quod decet:
Tibi tu vir esto; parvulis
Iucunda linque parvulis.

Honestâ quæ sunt, hæc tibi
Honestâ sunt; iusta sint,
Quæ iusta: te, non quod libet,
Sed quod licet, faciat virum.

Memuisse te potius decet,
Quid temporis ratio, & loci,
Et quid requirat dignitas
Rei DEI quæ, quam tua.

Id velle noli, quod virum
Haud velle cordatum putes.
Tutissimum, quod optimum;
Quod optimum, optatissimum.

Arare spe messis juvat:
At quod videtur utile,
Numquam à decoro separa;
Iactura cedit in lucrum.

Honestâ si ante alios tibi
Persuaseris, disertus es
Orator, & prudentiæ
Non imperitus ordinis.

Res nulla, quantumvis bona,
Poterit beare te malum.
Mala fit malis res optima:
Honos bonis, onus est malis.

Haud differunt res plurimæ,
Quas usus, ars & artifex
Differre cogunt: bono
Et fine, & usu, fac bonas.

Bonum malum fit, tempore
Quod exhibetur non suo:
Et vina, quæ suo juvant,
Potata non suo, nocent.

Rerum bonarum non bono
Vusus malus fit pessimus.
Vino bono virum malum
Inebriari dedecet.

Aut justus, aut prudens nimis
Cave esse: justus es satis,
Si parva parvus eligis,
Prudensque summa si caves.

Extrema prudenter cave:
Mediis triumphâ: te fuge
Sublimiora, quæ cibum
Somnumque tranquillum negant.

Extrema vita : non minùs
Peccat supina incuria,
Quàm vana curiositas.
Parum & nimis virtus fugit.

Ad omne fortuitum bonum
Subsiste pavidus : negligè
Quidquid supervacuum labor
Invènit ad pompæ decus.

Cùm maximè serenus est
Sol, urit : est omni in viâ
Scrupo locus. tu cautior,
A fruge paleam separa.

2. Prudentiam mens appetat ;
Corpus labores perpeti
Adfuescat : illa ut imperet
Agenda ; & hoc, ut pareat.

Frenum voluntatis bonæ
Validissimum, prudentia:
Sed hæc, ubi ingenii vigor
Exundat, interdum exulat.

Vri aut abuti propriâ
Prudentiâ cave ad malum.
Amâ bonum : numquam bonus
Odisse gaudebit bonum.

Prudentiæ hujus sæculi
Ignota, inaccessible, ardua,
Piè, modestè, sobriè
Sapientibus sunt obvia.

Est sæculi prudentia
Ignara conscientiæ,
Animalis, audax, Numinis
Oblita, amantior sui.

3. Quod oderis, ne feceris:
Sectare quod tutum putas:
Vsu peritum consule:
Prudentis arbitrio utete.

Rei gerendæ regulam,
Tempus, modum, peritiam,
Prudentis è multo viri
Tutoque consilio para.

Prudentis ac probi viri
Præsente consilio utere:
Cui pœnitere displicet,
Nil absque consilio facit.

Quid agas, apud te cogita;
Deinde eruditos consule:
At, quod togæ paraveris,
Indusium fac nesciat.

Prudente consilium à viro
In rebus arctis accipe.
Res sacra consilium dare:
At solus hanc prudens habet.

Qui sæpè doctos, & suo
Vsu peritos consulit,
Sapit, sibi que comparat
Compendio prudentiam.

Prudentis auditor viri,
Iusti atque mansueti sequax,
Et temperantis æmulus,
Virtute pectus imbues.

Senile consilium cape:
In juniorum cœtibus
Nivem solutam non parum
Est subsecuturum luti.

Est

Est lubricum juvenilibus
Habere consiliis fidem:
Est tutior prudentiæ
Magister, ætas plurima.

Non quod decet, sed quod cupit
Iuvenis puerve cogitat:
Quod stultè uterque diligit,
Amore commendat sibi.

Incertus ardor, & levis
Teneris in annis est fides:
Non quæ juvant, sed quæ micant,
Iuvenilis ætas æstimat.

Cessare discendo time.
Vigili labore venditur
Sapientia; usu temporis
Adquiritur prudentia.

Si longus usus est senum,
Et usus artifices facit;
Mille inter imberbes, bonum
Censebis artificem senem.

4. Nil absque luce consill,
Et lance fac, dic, cogita:
Teneat habenas pectoris,
Linguæ & manûs, prudentia.

Agenda mente prævide:
Præscribe tempus, & modum:
Curaque, ne quid negligas,
Quod illa agendum suaserit.

Delibera: sapientia
Deliberando discitur.
Deliberanti quæ juvent,
Tuta est & utilis mora.

Nescis quod hodie, cras scies:
Eritque discipulus dies
Prioris: experientia
Sapientiozem te dabit.

Antiquiore calculo
Probata, succedentibus
Melioribus, peritior
Fastidio explodet dies.

Fert longa, quod quæris dies.
Lapidem vetustas deterit,
Editque ferrum: temporis
Vis nulla præstat viribus.

Sapientis est verbum vetus;
A nocte consilium cape:
Obscurius videt dies,
Et vana pro veris habet.

Solet esse stultivus dies:
Noctu senatum convoca
In corde consiliarium;
Amat Minerva noctuam.

Amica nox prudentiæ:
A nocte consilium pete.
Subitæ rei decisio
Præceps cor in præceps agit.

Dilatione quod potes
Vitare, ne nimiâ cave
Cupidine invites malum:
Prudentiæ est tempus pater.

Te ditet ut prudentiâ,
Diem dat, & lucem DEUS:
Noctem dat, ut prudentiæ
Acumen ad tempus tegas.

5. Odiosa

5. Odiosa in omni re est mora ;
Sed ipsa prudentes facit.
Est lenta consultatio
Velocitate tutior.

Molesta res quidem mora ;
Sed quæ parit prudentiam:
Nil absque consilio geres,
Sed proma consilii mora.

Damnosa præcipitatio ;
Damnosa semper est mora:
Fructum feret maturitas,
Et lenta festinatio.

Nil te repente lancinet:
Assuesce prudenti moræ:
Est consilii pater dies,
Negotii helterni memor.

Cunctare : festinat fatis
Qui non aberrat à viâ.
Prænosce quod paras iter,
Itineris est pars maxima .

Numquam tibi serum putes,
Salubre quod jam noveris:
Celeriter efficies fatis,
Quidquid fatis facies benè.

Desideranti rem bonam
Fit ipsa celeritas mora:
Nam finit ille tardius,
Qui in opere festinat nimis.

Citò facta, nondum facta sunt:
Pro semifactis hæc habe.
Mora lenta consilii, citis
Benè expeditur artibus.

Festina ; & incurres malum:
Expecta : & evades : nimis
Properata rarò prosperum
Sortitur eventum actio.

Belli apparatus longior
Celerem facit victoriam:
Velocioris consilii
Sequela, pœnitentia.

Desideranti ardentius,
Est ipsa celeritas mora:
Omnisque festinatio
Avido videtur tardior.

Est omnis hoste proximo
Ignava festinatio:
Belli quid eventum juvet,
In pace tutus prospice.

Licet virorum, ac virium
Paratus ingens suppetat,
Rei tamen magnæ ruunt
Momenta puncto temporis.

Ignara providentiæ
Vis mole corrumpit suâ :
Expers potestas consilii
Animi tumore rumpitur.

Res sæpè parva in tempore,
Levisque conatus boni
Plus attulit, præpostera
Quàm machinarum vastitas.

6. Temerè nihil, timidè nihil;
Age cuncta lentè, fortiter:
Serò nihil, subitò nihil;
Age citò cuncta, suaviter.

Vbi

Vbi plurimum præceptis ages,
Ibi patiere plurimum:
Nec actione cum voles
Cessare, cessabis pati.

Audens ita esto, ut sis procul
Audaciâ: temerè, & citò
Audere magna, te notat
In magna lapsurum mala.

Prudens vir à temerariis
Abesse amat furoribus:
Vir fortis audet, panicis
Securus in tumultibus.

Nec ulla præceptis appetere;
Sed nec time pericula:
Virtutis invictæ virum
Furor pavorque dedecent.

Ne quid repente te occupet,
Id ante tempus occupa;
Et diligente eventuum
Ratione causas prospice.

Metire quid metuas mali,
Boni quid optes: omne opus,
Quod hac bilance æquaveris,
Lætus probabit exitus.

Vt est, ut esse potest queat,
Fieri res, quam suscipis,
Sic disputa, ne quidpiam
Dolere factum debeas.

Futura mente prævide:
Inexplicata mater est
Constantiæ prudentia,
Hostisque pœnitentiæ.

Faciet futuri provida
Mensura, ne quicquam velis
Nunc velle, cujus postea
Te pœnitere debeat.

Ex antè perspectis malis
Malum futurum prævide:
Semel reperta res mala,
Præsumitur numquam bona.

Vicina, seu distantia
Pericla disce noscere,
Et prævidere tempori:
Facile cavet, qui prævidet.

Futura sic pugnant mala,
Ut se tamen prudentiâ
Vitari & averti sinant,
Victori & herbam porrigant.

Prius vereri noveris,
Tum noveris tutò aggredi:
Intelligens periculi,
Periculum facile cavet.

Pericla si prænoveris,
Melius cavebis: aggredi
Temerè absque spe victoriæ,
Doctus vereri non solet.

Vix vincitur sine altero
Periculo periculum.
Aude ergo: qui timet omnia,
Vix est ut unquam se explicet.

Mens magna magna despicit;
Non ambit: eadem negligit
Mens parva; non audet: sed hæc
Est mens remissa, illa ardua.

Cc Vtrum.

Vtrumque si spectes opus,
 Quod mens remissa & ardua
 Vnâ explicant, credas pares;
 At fine distant impari.

Maris profundi vortices
 Ductor peritus effugit:
 Prudens malorum prævide;
 Et præcave pericula.

Bis, ter quaterve naufragus
 Haud jure Neptunum arguis:
 Tibi ille, quot discrimina
 Habeat mare, ostendit semel.

Ne dura te res occupet
 Recenter, hanc præoccupas:
 Haud accidet novum tibi,
 Quod mente feceris vetus.

Vbi deest sensus mali,
 Parum est mali: benè dormies,
 Vbi durioris lectuli
 Incommodum non senties.

Sæpè est mali nimius timor
 Majus malum, quàm quod times:
 Vix ulla pœna major est
 Timore, quo pœnam times.

Vbique, dum præsens times
 Periculum, vivis miser:
 Vbi esse vita non potest
 Iucunda, jucundum est mori.

Optare si mortem est malum,
 Timere mortem pejus est:
 Nam mortis, ex animo, timor
 Expectorat sapientiam.

Da, quando jam venit, suum
 Tempus dolori: nam malis
 Est de futuris anxius
 Ægerrimum, dolor, malum.

Miseranda res est, & propè
 Spontanea infelicitas,
 Mali, quod absit longiùs,
 Timore consenescere.

Meliora spera; pessima
 Fuge suspicari: sæpiùs
 Ad tristiora vergere
 Humana suspicio solet.

Si læva suspicio quatit
 Mentem, perisse te puta:
 Abs te tuisque dissitus,
 Nullo pedem figes loco.

Nullum sciens periculum,
 Nescire miseriam potes:
 Vtrumque si nescis, homo
 Beatus es, vel non homo.

Spes anxias citò exue;
 Hæ robur evocant viri:
 Æquè molestus optimæ
 Tortor quietis est timor.

TE NOSCE, ait Vates vetus,
 Vota haud fovebis pallida:
 Spem sæpè vanam, vaniùs
 Fundata lætat opinio.

Fulgente honoris aut lucri
 Spe; ne, labore lassâ mens
 Vitæ asperæ, spei novæ,
 Votoque velificet, cave.

Spes

Spes blanda sensu parvulos,
 Albasque mentes decipit:
 Res falsa adultos allicit,
 Vritque bis pueros senes.

Prudens cave quidquid mali
 Minantur astra: liber es.
 Ostende, quam sint libera
 Tui arbitratûs munia.

Felicibus, quam non habent,
 Adscribimus prudentiam;
 Quia sapius prudentibus
 Felicitas venit comes.

Cùm tempus, aut res suaferit,
 Ostende te stulto parem:
 Miræ est opus prudentiæ,
 Aptare stultitiam loco.

Aliquid supra mundum sapit,
 Qui se esse stultum intelligit:
 Quem cælitus docet DEUS,
 Hunc sæculo stultum facit.

7. Compone vultum: hunc indue
 Qui sit modestus, & tuus:
 Imitans patebis risui,
 Persona nec tua, nec tui.

Ne tristis aut hilaris stude
 Parère: sis vultu stato,
 Decente, maturo, tuo;
 Suumque relinque ceteris.

Torvum supercilium fuge:
 Vita cachinum: certior
 Proles honesti risus est
 Modestus. hîc regnet modus.

Os triste vita; ne ferox
 Videaris, aut severior:
 Sis cogitabundus licet,
 Crederis esse providus.

Prætervolans risus modum,
 Risu modesto aut lacrymis
 Exploditur: tu tristior
 Mâlis videri, quam levis.

Turpes cachinnos fletibus,
 Pulchrôve risu corrige.
 Gemitum levis risus parit,
 Mœror levat, levitas gravat.

Ridere non in tempore,
 Res stulta habetur aut mala:
 Lugere cùm ratio jubet,
 Est risus ingratus jocus.

Adversa quem res deprimit,
 Ne vellices dicto, cave:
 Et risus, & sal, & jocus
 Sunt calamitoso injuriæ.

Ridentis in sodalium
 Dolore falsus est amor:
 Lugentis inter gaudia
 Sodalium falsa est fides.

Offenditur risu miser:
 Et dicta casu, cui minùs
 Secunda res est, ad mali
 Quod cogitat speciem rapit.

Menti quietæ fit grave
 Intemperans jocus malum;
 Et re veretur in levi
 Graviora verba perdere.

C c 2

Risum

Spes

Risum coërce; iræ celer
 Sit finis; æstum comprime,
 Et otiosis arctius
 Frenum loquelis injice.

Labor. Ignavia.

1. **I**N omnibus Deus omnia
 Agit, & scit: haud eum latet,
 Quid homo agat, aut benè, aut
 Hoc ruma; vives benè. (malè.)

Ambagine & caligine
 Humanâ in omni veritas
 Tibi lux sit, & dux: hac duce
 Tenebras & errores cave.

Quamcumque rem facturus es,
 Volente, dic, faciam DEO:
 Ni feceris, facies minùs;
 Opusque succedet malè.

Tecum DEUS, tu cum DEO
 Operare: ut absque Numine
 Nil posse te, sic absque te
 Nil velle Numen censeas.

Matura Numen ad bonum
 Consulta finem dirigit:
 Conatus incumbit tibi;
 Committe successum DEO.

Donante largiter DEO,
 Nil livor adversum valet;
 Negante, vanus est labor:
 Te ditat ille, si favet.

Inanis omnis est labor,
 Si non juvet DEI manus:
 Frustrâ laborem sustines,
 Quem nec DEUS considerat.

Fac ipse quod possit manus,
 Vnâque Numen invoca:
 Est auris oranti DEUS;
 Sed est laboranti manus.

Quemcumque Numini placet
 Successum habere rem tuam,
 Lætare; gnarus à DEO
 Feliciter fieri omnia.

Vt pace cordis gaudeas,
 Cælique luce fulgeas,
 Fac omne quod probat DEUS,
 Et omne quod facit, proba.

Dominator omnium DEUS
 Hic actiones omnium,
 Sed gloriosas maximè,
 Regit, gubernat, perficit.

Vt sis labori congruo
 Onerique par, corpus fove:
 Opus & labor sit, ut DEO
 Mens & voluntas pareant.

Cœpti laboris venditur
 Constantiâ mentis quies:
 Vis promovere? te, miser,
 Metire, opemque Numinis.

Labore serva, quæ DEUS
 Primis dedit laboribus:
 Iactura magna est perdere,
 Quod rarus alter possidet.

Curas

Curas omitte inutiles;
Age fructuosa: luminis
Primæ secundus gratiæ
Fit prosper, hoc ductu, labor.

Ne luce sacrâ differas
Divina; differ cetera:
Rem jure posthabitam sibi
Æquus secundabit DEUS.

Suo saluti tempore
Missis stude negotiis:
Amore quod perdes DEI,
Magno resumes scœnore.

2. Facienda quæ sunt, hæc stude
Fiant ut aptè, & tempori.
Operare, & ora, cor tibi
Ut ignis instar ardeat.

Fieri quod usus postulat,
Fac tempori: quæ commodum
Oblata postponis, brevî
Sublata lugebis bona.

Quod sancta dicat caritas,
Age dum licet: præsentia
Quæ protrahendo negligis,
Fugitiva torquebunt bona.

Non quod tibi aptum noveris,
Ignaviâ elabi sinas:
Frontem capillatam gerit
Occasio, caluum occipit.

Dilatio est inertix
Ignaviæque filia:
Hodie quod instat, perfice;
Rem lucta perdet crastina.

Curis dies inanibus,
Mensesque, & annos cur teris?
An fortè, ne pereant, tua
Perire cogis tempora?

Qui cogitationibus
Inanibus tempus teris,
Volas sine alis, & levi
Turrim struis de pulvere.

Tempus futurum non habes:
Præsentè, quod fluit, cares.
Quàm falleris, qui te putas
Tempus terendo fallere!

Age quod agis: vitæ bona,
Aliud agenti, pars perit.
Esto quod audis: muneris
Te nomen admoneat tui.

Res actitanti serias
Angustiore volvitur
Gyro dies: quid agis piger,
Cui videtur nox brevis?

Fugis teipsum, & præteris,
Quando teipsum ne piis
Des occupationibus,
Has otiosus occupas.

Haud vivis, aut par mortuo
Vivis, boni cum nil agis:
Qui præterit vitæ datum
Tempus, seipsum præterit.

3. Prudenter & ritè incipe:
Ingens in omni re rei
Initia momentum ferunt:
Benè an malè hæc ponas, vide.

Opus inchoaturus bonum,
DEO potenti supplica,
Ut rem bonam cœptam benè
Bono secundet exitû.

Benè cœpta si vis profèqui,
Fausstoque sine claudere;
Rei sacræ inter sis frequens,
Matremque honora Virginem.

Benè incipe; è cœptis bonis
Finis sequetur optimus:
Hoc esse verum, certior
Rerum probabit exitus.

Finem bonum te suadeat
Sperare principium bonum;
Quale est, prece & laboribus
Exculta vitæ puritas.

Bonum inchoasti? perface.
Meliora te in speciem vocant?
Ne dubia certis, ne nova
Ritè institutis præferas.

Res molientium novas,
Nova semper inchoantium,
Veteri relicto, sit tibi
Suspecta conversatio.

Opus inchoatum, dum vacat,
Vel ludibundus perface:
Est vita itio, non sessio;
Labor inquietus, non quies.

Honestæ cœpta perface:
Virtus ut augeat, stude.
Decursus humanæ viæ
Est in malum proclivior.

Videtur haud vitium leve
Ignava virtus. Rem bonam,
Et mente susceptam bonâ,
Generosiore perface.

Ferventiùs ne subfili;
At ritè cœpta perface:
Constare præstat, quàm bonum
Benè inchoatum scindere.

Quid inchoasse juverit
Quæ cœpta non peregeris?
Sudasse quid profit, nisi
Fructum laboris lêgeris?

4. Propone: non sola à DEO
Habet facultas præmium;
Habet & voluntas. COR DEUS
Et vota pro factis habet.

Opus tuum, atque operis bona
Spes læta præcedat scopum:
Obesse spes nequit bonis,
Prodesse cum possit malis.

Si nequiorè spes juvat,
Te quando recta cogitas,
Sperare fas est: à malo
Spe, turpe sit, vinci bonum.

Sperare magna si lubet,
Cave ne tuâ spe sis minor:
Tuam labore spem juva,
Votoque firma supplice.

Speras quod optas: spe tuâ
Ne peior esto: quod cupis,
Accinctus adspira bonum;
Industriâ spem promove.

Nil

Nil esse linguâ strenuum,
Et languidum manu, juvat:
Nil tendere arcum, ni studes
Scopum sagittâ tangere.

Non quàm frequenter eminùs
Iaculère refert: quàm prope
Sagitta metam, vel semel
Emissa tangat, æstima.

Opificio cùm sis faber,
Quin perficis fabrilia?
Cœpisse quod pulchrum fuit
Perage opus, ut sit pulchrius.

5. Suda, labora: desidem
Aut morbus ambit, aut scelus:
Emitur labore sanitas;
Sudore venditur salus.

Mores alit malos quies
Diuturna: tu vigila, & cave
Ne magna vitæ portio
Somno teratur, aut joco.

Inertia est virtutibus
Inimica: pectus nobile
Ignava non decet quies:
Fugit laborem degener.

Acer vidêris & catus,
Sed es laboris insolens:
Vnâ Euris & Notus ruant,
Procella percellet caput.

6. Hunc velle qui non vult, idem
Hunc nolle qui vult, quis putet?
At verus est versus vetus;
Vult, & simul non vult piger.

Vult, quod tamen non vult, piger:
Dicto asserit, facto negat;
Longasque dum trahit moras,
Nolitne nescit, an velit.

Longas piger nectit moras:
Vult, annuit; non vult, negat:
Fugiente sensim tempore,
Fugiens laborem, se fugit.

Quod vult, idem non vult piger:
Friget, tepet, numquam calet.
Ignava cordis otia
Velut animi pestem cave.

Quod vis, potesque, suscipe:
Consulta volvis frivola,
Si quod sequendum videris,
Peragere nec vis, nec potes.

Sit vita continuus labor:
Mentis bonæ, ingenii probi,
Aerisque iudicii viro
Cessatio est ignavia.

Hodierna cura; vive nunc:
Qui sola curat craftina,
Quem nunc habet, lapidat diem,
Perditque quem nondum tenet.

Certo alligata tempori
Mens, servit horis, & labat:
Stat liber animus; temporis
Heres est, & horis imperat.

7. Labore segnitiem doma,
Vitæque vita ignaviam:
Languente mente turpior
Corpus resolvit inertia.

Tinea

Tinea est, medullas ossium
Vrit, coquitque edacibus
Curis cor anxium: vigent
Soluta curis corpora.

Cura angit ut vehementior,
Ignava sic incuria
Cor solvit: haud omnem fuge
Curam, sed anxiam fuga.

Liber laboris & crucis,
Securitatis otium,
Securitatemque otii
Fuge angue pejus & cane.

Ne mente, linguâ, viribus
Potens, putrescas otio:
Captiva ne finas bona
Marcere inertis carcere.

Ne cura mentis sit minor
Quam corporis, vigil stude:
Labore & usu mens viget;
Lento senescit otio.

Labore te virum proba:
Per otiosam inertiam,
Præclara quamvis indoles,
Senium situmque contrahit.

Ferrum reconditum situs
Rubiginosus deterit:
Cave obsolescat plurimo
Ignava virtus otio.

Si blanda mentis in domum
Obrepat astu inertia;
Hæc, quidquid est in te viri,
Sibi mancipatum destruet.

Ferrum igne candens undique
Suam exuit rubiginem:
Cor caritate fulgidum
Torporis exuit gelu.

Mœroris ægritudinem
Animo dat atque corpori
Subducta vita in otio:
Socios laboris æstima.

Mortem, veterum inertiae
Fert ante mortem corpori,
Menti que, & agris: gloria
Laboris hanc fuga luem.

Terêdo ligna deterit,
Rubigo ferrum: nobilis
Vis mentis, & cordis vigor,
Languore marcent & situ.

8. Proles laboris otium
Gnavam redintegrat manum:
Parens laboris otium
Fatigat ignavam manum.

Labore virtus pascitur;
Divexat excordem labor:
Labor fit ignavo dolor;
Gnavo, dolor vix est labor.

Vult quisquis esse nucleum,
Oportet ut frangat nucem:
Metalla nobilissima
Telluris in gremio jacent.

Frustrâ otiano mollia
Reperire speras otia:
Qui dat sopori jus sui,
Dat Inertiae & Nemesi manum.
Vigil

Vigil animus longam brevi
 Labore pacem comparat:
 Cur pacis in sinu, piger,
 Vanum laborem fabricas?

Adversa magnanimum docent;
 Acuunt remissum prospera:
 Labor labore vincitur;
 Dolor dolore pellitur.

Quando labores anxios
 Alius horres; hoc time
 Majore cum discrimine,
 Ne plus laboris haurias.

Quod durus acquirit labor,
 Est dulce gnavis otium:
 Sed otio partus labor,
 Aures inertis vellicat.

Parcus laboris, ne tibi
 Rifura speres otia:
 Te calcar uret igneum,
 Inertiae proles, dolor.

Si victor esse ignaviae
 Virtute non vales; time,
 Ne, quod solet, curas levis
 Pariat graves incuria.

Fac otium in negotio,
 In otio negotium:
 Negotii plus, otio
 Qui nescit uti, fabricat.

Patiens laboris fit bonus,
 Paritque vitae commoda:
 Ama laborem, ut sis bonus,
 Et parta dispergas bona.

Peccare cessa. Dedecet
 Turpis labor; decet quies:
 Quies laboris improbi
 Laboris est pulchri parens.

9. Quae profutura sunt age:
 Vita, quod ambiguum putas,
 Aut proximum errori, aut ubi
 Nullum est labori praemium.

Videtur arduus labor;
 Non est: quia assueto placet:
 Tibi placebit, cum scies
 Claudi laborem gaudio.

Ama laborem, si cupis
 Vitam beatam vivere:
 Felicitatis lauream
 Et sudor & labor dabunt.

10. Districta curis mens pia,
 Eadem soluta est. Quid pecus
 Ab homine laxo differat,
 Quies nisi esset inquires?

Hunc militem damnat Cato,
 Pugnando qui movet pedes,
 Et ambulans movet manus,
 Tubaque stertit clarius.

Haud ampla delicatior
 Trophaea miles eriges:
 Tibi robur & constantia
 Pretium labori par ferent.

Ligone spera strenuo
 Fructum laboris carpere:
 Manus remissae falx iners
 De rure vix umbram metet.

D d Ager

Ager subactus vomere
Messē colono proferet:
Tibi ingenl labor igneus
Sapientiæ segetem dabit.

Apes laborem te docent:
Formica, quid minus minor?
Labore te docent brevi
Longam quietem quærere.

Formica in hiemem pabulum
Æstate colligit sibi:
Lætis diebus hoc agē,
Quod turbidos palcat dies.

Laboris expers vivere
Formica nolit. Tu gigas
Fuge otium: ni fugeris,
Tibi otium fiet labor.

Labore surgat res tua:
Vt magna res ignaviâ
Fit nulla; sic solertiâ
Res parva fiet maxima.

Obsonium optimum labor:
Labor, magister artium,
Virtutibus sternit viam:
Labore cælum scanditur.

Fac otium ex negotio,
Ex otio negotium:
Quæ pulchra sunt, quæ bona,
Superi labore venditant.

Laboribus bona omnia,
Aut vendit aut donat DEUS:
Sed anxios mortalium
Pius labores adjuvat.

Qui pane vel pannis eget,
Vix altiora cogitat:
Operare, suda; ne tuo
Hæc arma defint corpori.

Necessitati prospice,
Rerumque honestis usibus:
Natura quantillo indiget,
Industrius dabit labor.

Contenta parvo vivere,
Natura duxit initium:
A lacte, paupertas tua
Melioris est vitæ parens.

II. Rerum magister omnium
Est usus, & dulcis labor:
Est (quod canit Sapiens vetus)
Exercitatio omnia.

Vt artis auctor usus est;
Sic usus artis finis est,
Et usus artifices facit:
Est artis, ars operis, opus.

Vis mentis artem protulit;
Ars crevit usu; constitit
Vfus labore: heu, quot bona
Ignava perdunt otia!

Quæ pulchra mundus continet,
Laudatus hæc fecit labor:
Crux est honesto ignavia;
Sed est modesto laus, labor.

Solers repertrix artium
Operosa paupertas, docet
Multa experiri & discere,
Quæ dives ignoret piger.

Nautæ,

Nautæ, coloni, militis
Vide labores: quid tuus
Videbitur labor? jocus.
Quid lectio, & stylus? quies.

12. Spontaneo atque libero
Labore dura mollies:
At mollia efficies tuâ
Molesta mollitudine.

Quæcumque non libens facis,
Mendosa, manca, incondita
Ut sint, necesse est: fac volens,
Quidquid voles factum benè.

Volens, libens age quod agis:
Laudis parum, meriti minus
Habet, quod invitus facis,
Timidus, piger, querulus, tuus.

Ignaviæ antè deditum,
Gnavum facit necessitas:
Oblata fecit strenuos,
Qui non erant, occasio.

Inusitata tristibus
Rebus venit solertia:
Doloris ingenium ratem,
Et venter esuriens facit.

Vrgente nil potentius
Necessitate: necessitas
Omnes suis, & omnia
Parere cogit legibus.

Fac spontè (fulmen est vetus
Severioris dogmatis)
Necesse quod facere est tibi:
Est namque cogi durius.

Ne quod velis factum id queas,
Vis major interdum vetat:
Ne, quod queas, factum velis,
Major voluntas imperat.

13. Benè alteri quod cesserit,
Frustrà invidabis: at tuo
Felicè conatu stude
Te digna ferre præmia.

Navum secutus es bonum?
Haud erubescas quòd piger
Te, vel malignus rideat:
Turpe est placere turpibus.

Vbi parata habet piger
Faventis auræ præmia;
Peccare ibi censebitur,
Qui strenuè & rectè facit.

Opus cuivis obvium,
Facile tibi, nihili facis:
Etiàmne spernis ingen
Aciem quod excedit tui?

Negotiorum qui omnium
Te fecit expertem DEUS,
Sic liberum, in turbis vetat
Negotiorum stertere.

Opus, quod ad rem nil facit,
Erras quòd appellas opus:
Hoc, otium, vel mitius
Opus otiosum nomina.

14. O quisquis ignavo, piger,
Vivis sepultus otio,
Aut pinguis otii satur,
Curis vacas inanibus;

Dd 2

Quâ

Quâ fronte speras cælites
Inter frui perennibus
Vitæ beatæ gaudiis,
Quæ sunt laborum præmia?

Horrefcis arctum segnior
Inire callem; qui tamen
Te solus ad culmen potest
Felicitationis ducere.

Oculos dolosa vilium
Figura rerum decipit,
Mentisq̄ue lucem fascinat
Ferax doloris gaudium.

Hinc per caduca diffluens,
Famæq̄ue fumo turgidus,
Frustrâ obtinere niteris
Summam per ima gloriam.

Vigilantibus, constantibus,
Laboriosis, strenuis
Benigna providentia
Indulget altum stertere.

15. Minuit laborem æternitas,
Et amplitudo præmii,
Pugilumq̄ue numerus plurium,
Qui viribus longè impares.

Momenta fluxi temporis;
In spe & labore transige:
Sperata mansuram tibi
Æternitas pacem dabit.

Quid actitamus temporis
Præterfluentis gratiâ?
Quid pingimus? nos vult DEUS
Æternitati pingere.

Lege, scribe, canta, vel geme,
Sile, precare, sustine
Adversa; læta æternitas
Labore digna est temporis.

Fuge otiosus otium;
Ora, labora, cogita;
Sacros revolve codices;
Lege, scribe, dæmonem fuga.

Malè destinata corrige;
Benè instituta dirige:
Nec hora cordis duplicis
Te deprehendat craftina.

Es vanus & superfluus,
Si gloriæ studes tuæ:
Es otiosus, si DEI
Studere cessas gloriæ.

Fuge æmulari, quos agit
Angitq̄ue cura nominis:
Est cordis in freno salus,
Discrimen in calcaribus.

Legenda ineptus scribere,
Facta & legenda fac, lege:
Aptus legenda scribere,
Ni feceris, cui scripseris?

Cur verba, cum sint viva vox,
Et scriptio vox mortua,
Vix verba vivunt, mox cadunt?
Vivit, perennat scriptio.

Sperata non te fascinet
A scriptione gloria:
Cupido laudis indiget
Freno, flagello non eget.

Papyrus

Papyrus omnis luditur,
 Omnisque luditur stylus,
 Præire qui nescit bonis
 Rectæ actionis usibus.

Opus bonum sequitur bonus
 Operarius : sequitur malum
 Opus operarium malum:
 Operi malo præis ? peris.

16. Te quando perturbat tui
 Inertia impatiens statûs,
 Artes honestas explica,
 DEIque subde gloriæ.

Tibi labor, laus alteri?
 Quod feminas alter metit?
 Perfer : DEO sub iudice
 Post fata centuplum metes.

17. Sic te labore roboras,
 Vt sanitati consulas:
 Cessabis ergò dum novo
 Adhuc labori sufficis?

Agere unus optas omnia?
 Feliciter perages nihil.
 Fac unus unam rem unicè,
 Permite plura pluribus.

Turpe ocreas capiti dare,
 Suræ galerum : quod tuo
 Negotium quadrat pedi,
 Quadrare ne credas meo.

Parata cuncta sunt tuæ
 Parère diligentia:
 At munus istud elige,
 Quo ritè perfungi queas.

18. Est unus omnium optimus
 Vfus magister : tu rei
 Addictus uni, unam stude
 Ornare ; habebis quod voles.

Majora noli viribus
 Tentare ; susceptæ citò
 Ne pondus aut moles rei
 Tentata cogat linquere.

Labore fesso, ne novi
 Laboris adde sarcinam:
 Veterem laborem, sed novus
 Sedavit interdum labor.

Paritatis ut fastidium
 Vbique vites, feriis
 Iucunda misce, per vices,
 Et profutura dulcibus.

Varia rei fit multiplex
 Vicissitudo gratior :
 Sed longioris gaudii
 Caudam ferit fastidium.

Quod agere pertendis diu,
 Agere aliquando desine:
 Misce jocosa feriis,
 Loco decora, & tempori.

Adjunge lusus feriis,
 Locisque misce seria:
 Abit soluta mens jocis,
 Redit refecta feriis.

Permite menti ludere;
 Ad cogitandum seria,
 Melior redibit : tensior
 Arcus rigore rumpitur.

D d 3

Ener-

yris

Enervat arcum intentio;
Animum frequens remissio:
Annosa neglecto diu
Innascitur filix agro.

Nervo rigoris plurimo
Lentescit aut hebet animus:
Permitte lassio liberas
Semel per auras ludere.

Honesta duro gaudia
Miscere labori: fit breve
Per otium levis labor.
Quod stringit, haud durat diu.

Languentis æstum pectoris,
Lassi que curas ingenI,
Fidibus canoris, aut novi
Viore laxa luminis.

Docti laboris tædia
Amoenus hortuli viror,
Aut laxa ruris area,
Aut pulla depellat fides.

Vrgente (sic aiunt) prece
Virus fugatur aëris:
Detergitur mens nubila,
Et expolitur carmine.

Apertus hortus undique
Tapete ridet herbido,
Vbi arbores inter strepit
Modulus canorus alitum.

Amat ingenI igneus vigor
Auras patentes; silvulis
Et rure gaudet; urbico
Claudi recusat carcere.

Olli voluptas, fiderum
Spectare fulgidos globos;
Spretisque terris, igneæ
Fabrum stupere machinæ.

Si, post labores, liberi
Te laxitas cæli vocat;
Vt te revisas cum lubet,
Tibi exeunti sis comes.

19. Virtus laborem diligit;
Labor meretur gaudium:
Quas improbus vires labor
Prostravit, has reparat quies.

Fit post laborem dulcior
Et gratior gnavo quies:
Est cordis ignavi quies,
Pus & venenum temporis.

Si somnus est mors, mors item
Si somnus, hęc ages minus,
Vivesque, quod plus dormies:
Vigila diu, ut vivas diu.

Durare non potest labor,
Quem nulla solatur quies:
Sic post laborem fit quies,
Vt post quietem fit labor.

Est sensuum somnus quies;
Somno domatur ultimum
Fames malum: somno vigor
Et corporis salus inest.

Martem Cupido subjugat;
Cupidinem sedat fames;
Famem, dolorum maximum
Oblivio & somnus domant.

Captu-

Capture somnos, spem, metum,
Onusque curarum grave,
Animi tyrannos, proue:
Haud iussa cras surget cohors.

Sacras amanti literas,
Deoque per preces loqui,
Dormisse sex horas fat est:
Invitus adde septimam.

Doctrina. Studium.

I. **Q**uantum ruentis temporis
Rapis sinu, studio adjice:
Est turpe desidia diem
Noctemque somno perdere.

Age, lege, scribe, dum vacat,
Diffide fluxo tempori:
Periere, qui nuper tibi,
Revocabis incassum dies.

Nulla absque lineâ dies:
Operare, desidiam cave:
Exosa nuper otia
Amare nunc vetet pudor.

Hodierna quam lux lineam
Duxit, propaget craftina:
Hesternæ cessavit dies?
Hodierna damnum farciat.

Honore vitæ indignus est,
Qui cum potest, discit nihil.
Est vita mors sine literis:
Has discite, ne sis mortuus.

Pigri cave commercium.
Est vita mors sine literis:
Ars longa, vita perbrevis;
Apta omnis ætas discere.

Doctrina & eruditio
Sic appetenda, ut tuam
Doctrina conscientiam,
Vitam regat scientia.

Ne curiosè frivola
Sectare: quod non est opus,
Est asse carum: eme pretio
Quod est opus vilissimo.

Virtutis & scientiæ
Conjunge studia. Audi, vide,
Lege, scribe, dic, recogita,
Malo resiste, fac bonum.

Hoc discite, quid sit vivere:
Hoc discite, quid non vivere:
Est omnium rarissima
Doctrina, SCIRE VIVERE.

Nescire CHRISTUM, est omnia
Nescire. Si hunc unum scias,
Immensa nescias licet,
Scies in hoc uno omnia.

Qui, quæ sit ad cælum Via,
Quid Veritas, quid Vita sit,
Ignorat, ignorat DEUM;
Ignorat omnia; scit nihil.

Ex unico verbo omnia
Vnum loquuntur omnia:
Hoc absque nil intelligis;
Hoc absque cæcè judicas.

2. Conare

2. Conare tutè quod potes;
Viresque pende, & indolem:
Ad artis elegantias
Natura dux est optima.

Amplum vehit sapientia
Patrimonium : sapiens opes,
Quibus est opus, sensim parat;
Stultus paratas dissipat.

Doctrina honori est omnibus,
Vel agrestibus: sed quod vident,
Illiterati non vident.
Stude ; videbis quod vides.

Acutiùs duplo videt
Vir literatus : cælitùs
Sed erudito, nec tamen
Illiterato, est oculus triplex.

Vir doctus & pius suas
Vbique circumfert opes:
Cælestis eripi suo
Doctrina non potest hero.

Vt cuncta tecum sint tua,
Fac doctus ut sis: qui sapit,
In se suas opes habet;
Periclitantur cetera.

Vt sortis & martis vices
Rapiant edantque cetera;
Ars, centuplo pretiosior
Comitabitur possessio.

Imago mortis est senex
Ineruditus. Vivere
Optas senex ? mentem puer
Bonis adorna literis.

Discenda disce, dum tua
Iuventa ver agit suum;
Mentis perennabunt opes:
Quod otium carpit, perit.

Hic mentis à teneris tenor,
Eademque semper frons tibi;
Virtutis & bonæ indolis,
Geniique vim palam facit.

Mens recta, mens cote artium
Polita, amans veri & boni,
Quod pollicetur, hoc habet,
Dabitque: quid ? gemmam viri.

Es in bonis & plurimis
Benè institutus literis ?
Tot literas doctum caput
Sanctis corona moribus.

Virtutis est exordium,
Quæ nescias bona discere :
Mores morari in te, bona
Doctrina non finet feros.

Honestæ res est discere;
Etiam seni: tu, vel rudis,
Artes ama, quæ ab optimis
Plus æstimantur mentibus.

Qui literas discit senex,
Arenulas stylo terit:
Qui literas discit puer,
Hic cælat in lapide, & sapit.

Bonos tibi è variè bonis
Excude mores moribus;
Varieque ab ingeniis bonis
Bonum tibi ingenium para.

Si viribus corpus valet,
Animi adde robur : nomine
Constantis aut fortis viri
Indignus est, qui non sapit.

Corpus carens sapientiâ
Domus est carens fundamine:
Hoc tota nititur domus;
Corpus regit sapientia.

Ratione nobilius nihil ;
Nil fanitate optatius:
Hæc corpus animat ; illius
Lex,ordo,lux animam animant.

3. Virtus docetur ; anteit
Doctrina : & abste se negat
Virtus amari, ni prius
Ametur eruditio.

Vbi fordet eruditio,
Ibi rara virtus : inchoat
Doctrina ; virtus perficit:
Eadem docetur, & docet.

Pietatis est expers, homo
Rerum imperitus omnium:
Pietas ut adsit, expedit
Ut adsit & scientia.

Vt Magdalenzæ suaviter
Martham marites, antea
Humanioribus bonos
Mores marita literis.

Facit, vocatque literas
Humaniores caritas:
Tu caritate si cares,
Ama carere literis.

In literis si promotes,
Nec optimis unâ studes
Ornare mentem moribus,
Es cancer, & retrò moves.

4. Vitæ licet magnum tuæ
Scias decus scientiam,
Scito esse posse, si malè
Utare, probrum maximum.

Furente cuius in manu
Vibratur ensis, haud puta
Distare te, si doctus es,
Simulque vivis improbè.

Bonitatis & modestiæ,
Et disciplinæ nescia
Doctrina, non scientia est,
Sed callida ignorantia

Dedisce multa, quæ nihil
Didicisse nuper profuit:
Edisce plura, quæ magis
Didicisse quondam proderit.

Dedisce, quæ tandem tuo
Didicisse nunc vides malo:
Et disce, quæ quondam tuo
Didicisse te dicas bono.

Dedisce, quæ antè noxia
Didicisse discipulo dolet:
Et disce, quæ salubria
Didicisse demum gaudeas.

5. Studii fuit parens Amor;
Amoris est Studii pater :
Generationis mutæ
Cor erudi frequentia.

E e

E li-

E literis rem collige ;
Rem dico, non imaginem ;
Non vanitatem gloriæ,
Sed veritatis gloriam.

Ardentiore define
Captare doctrinam siti:
Divinioris luminis
Radios cupido submovet.

Docti cupido nominis,
Et vana curiositas,
Te, scire multa dum studes,
Spoliant DEI scientiã.

Hoc scire sit fatis tibi,
Quod scire nil ultrà datur:
Captare quod nequeat capi,
Sitim bibendo est gignere.

Nec spernat auris omnia,
Nec credat auris omnibus:
Nescire proderit tibi,
Quæ scire juvit neminem.

Aliena scire si tibi.
Est suave, nesciri grave ;
Tam pulchra (nescius tui)
Quàm digna scitu nescies.

Nil esse crede inanius,
Quàm velle scire inania:
Omitte quæ nil conferunt:
Cibum para, qui non perit.

Honesta disce sobriè :
Est magna pars sapientiæ,
Nescire velle quæ ad tuum
Nil aut parum faciunt scopum.

Te scire nil juvet magis,
Quàm quo tibi scito est opus ;
Quod aut saluti conferat,
Aut sanctitatis cultui.

Tibi cura mentis sit prior:
In re salutis stertere,
Erroris est, imò evidens
Stuporis indicium tui.

Doctrina quærenda est quidem,
Sed antè vita: hæc gratiam
Habet sine illâ: hac si cares,
Illâ carere dignus es.

Doctrina quid te plurima
Virtutis expertem juvat?
Bona quære ; vera define
Curâ inquietâ quærere.

Rebus studentî inanimis
Opera oleumque perditur.
Speciosa mitte ; res age,
Quæ vitæ ad usum conferunt.

DEI voluntas te regat:
Hac absque vitæ regulâ,
Est omnis eruditio
Levis umbra, pulvis, somnium.

Cælestis orba flaminis
Et lucis eruditio,
Est hortus absque floribus,
Est arbor absque fructibus.

Lux eruditi pectoris,
Et ingenî solertia
Quibus adfuit, quid profuit,
Cum spiritûs Sol defuit ?

Nil

Nil esse mâlis, quàm DEO
Et corde teste, vir bonus,
Tibi reliqua eruditio
Et obvia & facilis erit.

Cur læva cor hominis sapit?
In parte cor lævâ falit:
Sapientiæ ut sis particeps,
Dextrum cor, & rectum pete.

6. Si plus sapiens faciens minùs,
Stabili cares sapientiâ:
Stabilem tenes sapientiam,
Sapiens minùs, si plus facis.

Nescire mâlis plurima,
Quàm scire cum periculo:
Non, multa qui scit, hic sapit;
Sed fructuosa qui facit.

Frequentiùs nocuit bonum
Scivisse, quod neglexeris;
Fecisse, cunctis profuit;
Dixisse tantùm, nemini.

Facienda scire si fugis,
Facere recusas: si agnita
Opere exhibere negligis,
Hæc velle scire te negas.

Et eruditos, & bonos
Laudare, te quidem decet;
Sed æmulari, est millies
Melius, DEOQUE dignius.

Nonnulla scire etiam velis,
Quæ scire te nemo sciat,
Cælo theatrum, non tibi,
Mortaliùm nec plausibus.

Vt missæ oves in pascua
Non gloriantur plurimo
Se ritè pastas gramine,
Sed vellus & lac offerunt:

Ita sapiens haud prædicat
Sudore quanto doctior,
Prudentiorque evaserit:
Silentio & vitâ probat.

Doctrina placeat; sed vide
Ne tu tibi. Silentio
Audire, & esse mâvelis
Sapientior, quàm doctior.

Quæ didiceris bona & benè,
Nescire te priùs putes,
Quàm feceris quæ didiceris,
Et tacueris quæ feceris.

Qui tanta nescis, quòd leve
Te scire reris, jactitas:
Tibi tutiùs silentio
Brevis supellex cresceret.

7. Doctrina pectus erudit,
Animum domat, mentem regit,
Tacitè inserit modestiam,
Quâ quisquis es vacuus, ruis.

Modestiam, rem maximam
Et optimam, sapientia
Promittit, ut propiùs tibi
Te reddat, à quo nunc abes.

Habere quid pectus juvat,
Et os disertum? quid manum
Stylo elegante nobilem,
Modestiam si non habes?

E e z

Non

Non sic nitentis coccinum
Pannum togæ spurcat lutum,
Vt eruditas literas
Mores superbi polluant.

Sapientia inflat ; caritas
Virtutis ædificat domum ;
Scientiæ tumor, DE I
Dilectione ponitur.

8. Vt mente constes, turgidos
Titulos abhorre ; simplici
Gaude vocari nomine:
Magister unus CHRISTUS est.

Nomen Magistri ne ambias ;
Nec si offeratur, æstima:
Huic sæpè fastus it comes,
Et proximi contemptio.

Te fac simillimum DEO ;
Et altiore sæculum
Calcere disce spiritu,
Sterilesque ride laureas.

Scientiarum laureas
Cupidè ante canos anxie
Ambire, mentis est piæ
Lucem atque pacem perdere.

Lites locorum dignitas
Ne gignat : etsi maximus,
Priora cede : sic enim
Secundus ipse eris tibi.

Attende quid sis ; publicè
Quid æstimere, incurius:
Frustrà velis bonus foris
Parère, si intus es malus.

Age intus ut sis, qui foris
Voles haberi : quod benè
Sperabis abs te publicè
Audire factum, fac domi.

Haud miror esse te bonum,
Vbi esse talem nil vetat:
Mirabor esse te bonum,
Vbi esse suadèris malus.

Aliis quidem, haud soli tibi
Videare sapere, nec tuis:
Aut vive solis in locis,
Tibi beatus in tuis.

Si scire te quidquam putas,
Scientiæ nescis modum:
Qui scire sese aliquid putat,
Modum sciendi non habet.

Est, quòd scientem te putas,
Inscitiæ specimèn tuæ:
Scire inchoabis omnia,
Nescire cùm te noveris.

Te quando nescis, ne putes
Te scire quidquam: plurimum
Gnarus, sed ignarus tui,
Te crede nescire omnia.

Se nec tuus videt oculus,
Nec se intuetur mens tua:
Quâ fronte quid sis, quid scias,
Fidenter ausis dicere ?

Oculis carent oculi tui,
Quibus videre se queant:
Quâ mente se possit tua
Videre mens, quam non habet?

Si

Si mens, tui pars maxima,
Quid sit, sciátve, nesciat;
Quid ipse sis, aut quid scias,
Dic sciscitanti, Nescio.

Tamquam tabella nobilis,
Iurísve marmor publici,
Vbique notus omnibus,
Cur vivis ignotus tibi?

Vt multa multi sciverint;
Haud ullus est ulli tamen
Homo repertus, qui probè
Se scire sciret omnia.

Quæ trita jam dudum viris
Sunt eruditioribus,
Tu vix recepta primulùm
Ceumira jactas, & nova.

Cùm scire me verum neges,
Cur non mihi per te licet
Dubitare? non dubitatio
Est error, aut opinio.

Cur multa multi nesciunt,
Creduntque multa plurimi?
Ne credat unus omnia,
Scire omnia omnes ambiunt.

An ille vivit lætior,
Qui nil scit, aut scit omnia;
Quàm qui laborat ut sciat,
Aut qui scit ut crescat labor?

Non unus aliquis omnia
Est scire natus: præmium
Alii aliud posuit Deus:
Tu munus exorna tuum.

Crassum sit ingenium licet,
Vacuumque judicium tibi,
Et mens podagrâ tardior,
Animusque lentus ad bonum;

Plus tot malis, unum malum,
Cæci vapores displicent,
Temerarii qui se ingerunt,
Onerant, gravât, premunt, ruunt.

Amœnioris ingenii
Est pignus, os affabile:
Sed indolis, frons aspera
Est belluinæ tessera.

Omnes ad unum stipites,
Bardi, imperiti antiquitus
Fuere præter te unicum.
Scis istud unum? scis nihil:

Nam scire quisquis se asserit,
Errasse præ se ceteros;
Quod scire se unum jactitat,
Nec esse, nec sciri potest.

9. Pictor, Poëta, hominum genus
Solet esse quàm liberrimum:
Vbi sæpè plus est ingenii,
Ibi plus abest sapientiæ.

Mansura maturant diu:
Argutus astus pueruli
Properè explicatus, indicat
Fore fatuum, aut segnem senem.

Odiosa semper omnibus
Præcox fuit prudentia:
Argutior pueritia
Portendit insanum senem.

Ne gloriare, quòd puer
Vegetus es : ante debitæ
Maturitatis tempora
Fies vietus & putris.

Acidissimum fit optimo
De vino acētum : tu vide
Ne quantò es ingeniosior,
Tantò inde sis mordacior.

Quid ista præcox spiritûs
Vivacitas ? quid insolens
Portendit hæc vis ingenI ?
Extrema: quæ ? spem, vel metum.

Audacis ingenii calor,
Et laxior licentia,
Rei frequenter publicæ
In maximum cessit malum.

Haud maxima ingenia magis
Miranda, quàm timenda sunt:
Inesse quædam talibus
Mistura stultitiæ solet.

Quod maximû ingenium vocât,
Putat esse desultorium,
Evanidum, volaticum,
Et semper ad motum leve.

Subtilitatum pravitas
Medio ciet tenebras die ;
Facitque nigra candida,
Vt hæc in illa transmigrant.

10. Tumultuantis ingenI
Nolens agêris turbine,
Nisi antè frenos injicis,
Quàm calcar imprimat tibi.

Te flexuosa acuminum,
Lepidæque lexes occupant,
Rebus relictis ? ah ! nimis
Laboriosè nil agis.

Iuvenilis audax ingenI
Retunde acumen : NuminI
Submitte mentem : sensui
Dictoquæ cede plurium.

Majorum opinionibus,
Et plurium sententiæ
Animo libenti cedere,
Mentis character est bonæ.

Nil, absque mentis intimâ
Demissione, de DEO,
DEIque rebus audeas
Tractare, scribere, aut loqui.

Fortuna, Casus, quid nisi
Inanium sunt nominum
Strepitus inanis ? at DEI
Vacuum nihil, nil corporis.

Medullitûs fixum tene,
Mortalium moliminum
Nil à DEO non dirigi,
Nil à DEO non perfici.

Animo ratum fixumque habe,
Ab optimo fieri nihil
Quod non idem sit optimum.
Secus arbitraris ? cæcus es.

Te quando vicinum tibi
Oculo levi prætervolas,
Quæ sunt procul, cur ingenI
Subtilis alâ pervolas ?

Vocabulorum argutiis,
Et immodesto acumini
Impinge Fidei vincula,
Crucisque nocte compedes.

Vis, quanta sanctitudinis
Sit latitudo, discere?
Sapienter ad motâ manu
Digitis tribus frontem preme.

Sit cautio prima, ultima,
Ne credulus nimum tuis
Imaginationibus,
Infleris arrogantia.

11. Inane studium, pertinax:
Caligo mentis, & labor
Erroris, & vanissima
Ne vanitas fallat, cave.

Avidum sciendi pectoris
Moderamen, & frigus juvat:
Nescire quod turpe est seni,
Iuveni est honestum discere.

Procul relega frigidum
Acuminis pravi gelu;
Sed veritatis igneis
Cor admove fulgoribus.

Certamen & litem fuge:
Tranquillitate certior
Doctrina gaudet; perditur
Contentione veritas.

Vim veritatis excutit
Modesta disceptatio.
Sic est; sed illam pertinax
Amittit altercatio.

Verum tuere: sed minus
Stude tueri, quam sequi.
Adversa verbis verba sunt;
Sed integræ vitæ nihil.

Seu nota disputans doces,
Ignota seu vis discere,
Inanis est contentio:
Lucrum facit, qui vincitur.

Contentiones respue.
E nocte ut in clarum diem
Verum trahas, non doctior
Ut æstimeris, disputa.

Vide obstinatè ne tuis
Fidas opinionibus;
Sed veritati cognitæ
Te subde, promptus cedere.

Est digna sceptro veritas;
Huic cede, & herbam porrige:
Est, veritate corrigi
Victrice, victi gloria.

Odiosa rectis mentibus,
Nec digna sanctis est scholis.
Iuvenilis altercatio:
Schola, schola sit, forum, forum.

Schola sæpè verbis discrepat,
Re quando tota concinit:
Iactu pusilli pulveris
Hominum quiescunt prælia.

Ad notionem Numinis
Nihil parumve proderit
Arguta disputatio,
Nisi verba demonstres fide.

Tot

Tot verba, totque acumina
Verbosa pectus obruunt:
Divinior versatilem
Doctrina non habet fidem.

Aduersa verbis omnia
Sunt verba: sed sapientia
Infusa menti cælitus,
Constante fundatur fide.

12. Disquire: prodigus sui
Labor est amanti: discute
Quod ambigis; falsum excute:
Quæ sita se dat veritas.

Dubitatio, inquisitio,
Auditio, taciturnitas,
Examen, admiratio,
Elementa sunt prudentiæ.

Lege, scribe; at expecta famem,
Senium, atque lippitudinem,
Et temperatam maximo
Livore parvam gloriam.

Sermonis olim flosculos
Captasse plus nimio memor;
Id ut expies, te nunc stylus
Agrestis & rudis juvet.

Lege multa: lecta si juvant,
Lege plura: pulchra hinc & bona
Edisce: non omni tamen
Par danda scriptori fides.

Si lecta percipis citò,
Citoque ea oblivisceris,
Lucrum quod illinc feceras,
Hinc perdis, & tempus teris.

Intelligis facillimè,
Neque facilè oblivisceris?
Fructum laboris uberem
Hinc optimâ spe devora.

Quæ difficillimè capis,
Facillimè oblivisceris?
Vtrimque, spe nullâ lucri,
Damnum laboris sustines.

13. Non multa, sed multum lege:
Repetita nutrit lectio.
Putrere recti semina
Ardor legendi non finit.

Studiofa multos lectio
Evexit: ingenium erudit
Scriptoris eruditio,
Deciesque lecta scriptio.

Legisse multa nil juvat:
Cor dissipat vaga lectio.
Vertendus in succum ingenii,
Memorisque mentis, est labor.

Diversa degustes licet,
Nil languidus stomachus coquit.
Volvis, legisque plurima:
Hinc multa scis; sapis nihil.

Vt, quæ legas intelligas,
Doctrina, non virtus, facit:
Vt, quæ legendo intelligis,
Facias quoque; hoc virtus facit.

Hæc scribe, quorum nomine
Nomen DEUS scribat tuum:
Hæc scribe, per quæ tu prior
Scribaris in vitæ libro.

Ne

Ne gloriare, quòd DEI
Didicisse legem te putes:
Et hoc ad vnum natus es,
Nec hoc ad unum promptus es.

Qui sacra curiosus
Scruteris, hoc ages, nimis
Intelligendo, ut de abditâ
Nil veritate intelligas.

Veri bonique lumine
Exutus, ut totum diem
Iaculeris, haud laudabilem
Collineabis in scopum.

Mens veritate fulgida,
Cor caritate fervidum,
Os liberum, multis tibi
Valere possunt pro libris.

Non lectio sanctum facit,
Sed vita: Sanctorum lege
Et dege vitam: lectio
Præeat; sequatur actio.

Aures habes, cares manu:
Multa audiens, agis parum.
Veri agniti fructum metes,
Si, quod capis, cupis & facis.

Cordi sedebit altiùs
Quod eruditor dixerit,
Quod aure cepisti bonâ,
Melioze si monstres manu.

14. Benè cogitata ne effluant,
Recogita: propè occidunt
Audita, quæ mox excidunt:
In se reflexa mens sapit.

Qui te legentem negligit
Obscurus auctor, cur legis?
Quâ lectione intelligas,
Cui palma, non intelligi?

Disce audiens silentio;
Audita recole, fac, doce:
Altrissimam per hos gradus
Venitur ad sapientiam.

Res dum legis leviter graves,
Aut fallor, aut ludis studeas:
Res dum legis graviter leves,
Aut fallor, aut ludens studes.

Ambrosianis olim apes
Visæ sedere labris:
Ambrosianis nunc apes
Amant sedere libris.

15. Attenta Musis pectora
Indocta turba despicit:
Mentisque delicias bonæ
Velut cloacam nauseat.

Mortalibus fidissima est
Amica, mens intelligens:
Inimica menti pestis est,
Virtutis ignorantia.

Strepentis aura cymbali
Tigres ad iram concitat:
Sic Musa delicatior
Animos feroces efferat.

16. Ars nulla discitur loco.
Qui multum oberrat, haud sapit:
Serò vagus sapientiam
Negotiator hauriet.

Ff

De

De manè mens est purior,
Magisque curis libera:
Cum Solis almi lumine
Lumen resurgat spiritus.

Typographiam, rem fat bonam,
Facit malam ingenii tumor,
Et pervicax in quoslibet
Libido stringendi stylum.

Nisi inchoatæ plusculum
Adjeceris scientiæ,
Quæ sciveris perdes citò;
Quæ sita perdes, ni auxeris.

Sodalem delige.

1. **T**ibi magistrum, & comparis
Studii sodalem compara:
Docebitis, quæ te latent;
Hic te docebit discere.

Abibit id quod legeris,
Studiumque diffluet tuum,
Nisi socium teneas propè,
Tuis parem laboribus.

His vive cum sodalibus,
Qui sanctioris regulæ,
Vitæque possint & velint
Exemplar accipere, & dare.

Quacumque tandem polleas,
Virtute, plus eges bonæ
Sodalitatis, quam bonæ
Sodalitas egeat tui.

Ætate, gente, sanguine,
Doctrinâ & ingenio parem
Para sodalem: ferreæ
Comes olla fictilis crepat.

2. Tu neminem calidè tuos
Inter sodales adlege,
Nisi antè multis agnitum
Exercitationibus.

Confide paucis; non malè
Suadentis est sententia:
Confide nulli; non benè
Est sentientis suasio.

Sodalium quis usui
Non cedat, & moris mali
Duretur assuetudine?
Cor, antè cera, fit lapis.

Tepidos & ignavos fuge:
Hi verba vitæ non habent.
Sectare mentes igneas,
Quæ frigus arceant tuum.

Prudens sodales elige:
Aliena non levem notam
Peccata inurunt. Te probis
Adjunge; talis audies.

Vt nomen obtineas bonum,
Vide quibuscum victites:
Malus videtur, qui malo
Se miscet ultrò cœtui.

Gaudet pari par: graculum
Imitatur alter graculus.
Claudo propinquus & frequens
Vix claudicare nescies.

Biben-

Bibentis os ciet sitim ;
Edentis aspectus, famem:
Ridentis os risum parit;
Alio oscitante, hic oscitat.

Boni colorem dat bonus;
Speciem mali adfricat malus:
Te, meque, sensim talia
Talem dabunt commercia.

Licentiosis moribus
Recta indoles pervertitur:
Moresque honestos & bonos
Corrumpit alloquium malum.

Vt luce jugi fulgeas,
Nec blandientis des locum
Erroris impetigini,
Consortia errorum fuge.

Cave improbi commercium;
Fuge juvenum consortia:
Perdit juventutis decus
Juvenile contubernium.

Quid unus inter tot lupos
Agas canis? sex ebrios
Inter sodales par eris,
Aut vapulabis sobrius.

Tuâ sodales à domo
Exclude pocularios;
Hos umbra damni aut metus,
Mensæ, & tui immemores facit.

Cum sobriis ede & bibe,
Vt esse discas sobrius:
Doceasque, qui jam viderint
Te sobrium, esse sobrios.

Si te malorum cœtui
Adjungis, expecta dare
Pœnas eadem, quas mali:
Malus vidêris cum malis.

Versare cum bonis frequens:
Iunctus malis fies malus.
Liquidam manu quoties picem
Tractabis, inquinaberis.

Absentibus virus nequit
Adflare serpens: qui sapiis,
Serpente pestilentius
Consortium vita malum.

In improborum semitis
Quando libenter ambulas,
Haud vivis affrictus mali
Securus à contagio.

Convictu ab impuro cave;
Nam qualium frequens latus
Stipaveris, te, non diu
Pòst, esse talem senties.

Quos mundus hîc socios vocat,
Hostes puta: sermonibus
Iocisque liberioribus
Linguam recusa, aures nega.

Tui inter ævi pessimos
Illæsus optas vivere?
Disce esse surdus audiens,
Cæcus videns, mutus loquens.

3. Versare tutò cum pari:
Durum est ab illo despici
Lædive, de quo non queas,
Nec si queas, ausis queri.

Durum est amici fraudibus,
 Aut vi potentis concuti:
 De neutro honestū est, nec potest
 Tibi esse tutum conqueri.

Inter duos non eligas
 Sedere amicos arbiter:
 Mensā paratā sapiūs
 Sodalium lis solvitur.

Profana te vulgi nequit
 Iuvare conversatio,
 Cui, præter aggestas opes,
 Meliora fordent omnia.

Socii legendi ? non opes,
 Sed opera spectata; sed decus,
 Specimens virtutum: satis
 Opulentus est, socius probus.

Quando omnibus sapientibus
 Omnis susurro displicet,
 Sapere videris, qui tuā
 Abigis susurronem domo.

4. Socii perinde ac propriam
 Habeto caram gloriam:
 Multum tuæ addit gloriæ
 Lecti sodalis gloria.

Prodesse semper, cum potes,
 Lectis stude sodalibus,
 Ne si favere desinat,
 Tibi noceat sodalitas.

Pretiosa quam minimo solent
 Constare verba: suavibus
 Nutritur alloquiis amor;
 Audace verbo rumpitur.

Disce. Doce.

1. **A**Rbor licet sapientiæ
 Radice surgat felleâ;
 Amaritudo melleos
 Quandoque fructus proferet.

Vbique disce: sit tuus
 Etiam magister hortulus;
 Docili minutus maximam
 Dat lectionem flosculus.

Præcepta sub doctis bona
 Edoctus, indoctos doce:
 Discente te, docente te,
 Doctrina in orbe floreat.

Docere scis ? primo sede
 Loco: secundo, discere
 Si vis. Docere aut discere
 Nescis ? sede nullo loco.

Docere multi malumus,
 Quàm discere; at plus discere
 Tibi quàm docere proderit:
 Qui discit, ipse se docet.

Ea disce, quæ nescis prius,
 Tum deinde nescios doce.
 Solus nihil discit DEUS:
 Solus DEUS solùm docet.

Nisi aptus es doceri,
 Nec aptus es docere:
 Prudens docendo discit.
 Docere vis ? docere.

Etiam

Etiã docenti acquiritur
Doctrina; dicendo, bonus
Orator evades: suos
Docendo, se Doctor docet.

Doce, & docere; quod scias,
Docilem libens mentem doce:
Docere quod tu nescias,
Id profiteri sit pudor.

Quod nescias, velle alterum
Docere, stultitiæ est nota:
Multos oportet discere;
Paucis docere convenit.

Quod scis, rogantem candidus
Promptusque discipulum doce.
Nescis? docere non sinat
Pudor; doceri flagita.

Facilis roganti, quæ tibi
Sunt clara, pande: quæ tibi
Nondum liquent, hæc discere
Te nullus impediãt pudor.

Disce & doce: mone & move:
Ad recta duc ore & stylo:
Factoque mentis otio,
Doctore lude carmine.

Quod nescit, hoc à nemine
Sapiens recusat discere:
Docilis, magistrumquemlibet
Audire si gaudes, sapis.

Sapientiæ laus est tuæ,
Ab eo doceri, qui sapit:
At ille qui sapit, solet
Vitare quæ vulgo placent.

A quo doceris, & bonum
Quod discis, utrumque æstima:
Sic te, bonumque quod doces,
Plus æstimabunt posterì.

Indignus ille est literis,
Qui literarum principes
Humaniorum non amat;
Indignior, qui despicit.

Diem sequens docet dies.
Quamvis peritus artifex,
Nescire quædam gaudeas,
Quæ gaudeas post discere.

Ineptus ille auditor est,
Qui, præ pudore rustico,
Quæ nescit ut discat, suum
Rarò magistrum interrogat.

Arcana sic scientiæ
Sublimioris explica,
Auditor ut videat tuæ
Te conscium ignorantia.

2. Docilem doce: frustra velis
Implere sat plenum sibi.
Memorem move: cave cado
Vinum effluenti infundere.

Inutilis pecten glabro;
Inutilis surdo lyra;
Speculumque cæco: inutilis
Est nauseabundo liber.

Vis judicandi non magis
Aliunde possit inferi
Menti impeditæ, sensibus
Quàm possit aut odor, aut sapor.

Ff 3

Hoc

Hòc altiùs fustollitur
Favilla mota, quò acriùs
Ignem quatis: parum, aut nihil
Obtare morosis juvat.

Si cùm docêris, vinceris,
Nec vincis hilum cùm doces,
Quid? victus, an victor redis?
CruX est inani gloria.

Doctrina quamvis optima
Sit omnium possessio;
In classe discipulos habet
PaucoS magister: mens abest.

Magister is fuit mihi,
Qui me esse vellet plurium,
Hac lege; cùm nemo audiet,
Vt pædagogus sim mihi.

Vbi disciplina, ibi falus;
Ibi vita, pax, & gaudium:
Etiam viros, etiam senes
Puer verecundus docet.

Vt, quod voles intelligi,
Intelligatur, hoc age:
Quæ scribis obscure, aut doces,
Nec ritè scribis, nec doces.

Affuesce, ut oblectes gregem,
Sermonis uti fistulâ:
Sed ore quidquid præcinis,
Tractare ne pigeat manu.

3. Est sæpè discipulus sui
Figulus magistri: dignus est,
Habere lenem cereus,
Habere durum ferreus.

Auditor, ut mentem gerit,
Doctoris est faber sui:
Facilem facit mens flexilis;
Mens dura difficilem facit.

4. Oculus juventuri datus,
Time esse ductor devius:
Rectam roganti semitam,
Esse ad sinistra dux, cave.

Vitæ magister dat malus
Exempla discipulis mala:
Si cancer obliquè meat,
Sequitur parentis tramitem.

Bonum esse pastorem decet,
Et ob se, & ob suum gregem:
Hunc sicut emendat bonus,
Sic sæpè depravat malus.

Honesti discipulos doce
Faciendo facere: vis bonum?
Bonitate facies: optima
Quæ velle te ostendes, volet.

Pater. . Filius.

1. **V**T fonte manant rivuli,
Sic sensus omnis corporis,
Omnisque membrorum vigor,
Et motus à capite fluit.

A patre sic in filios
Virtus, & omnis optimæ
Vis disciplinæ profluit:
Patrem æmulatur filius.

Quod

Quod arbori ramus suæ,
Suæque palmes vineæ,
Suoque rivus flumini,
Hoc membra debent corpori.

Fructum vide; hic laudem arboris
Minuit, vel auget: non potest
Fructus malos arbor bona
Adferre, nec bonos mala.

Aliquod malum omnibus bonis
Adnascitur: rarum est bonum,
Bonæ quod instar arboris
Radice ab unâ prodeat.

Nullos stolones procreat
Annosa quercus; se probat
Oculis coloni nobilem
Datura fructum plantula.

Leporem læna non parit;
Nec aquila gignit anserem:
Imbellis imbellem creat;
Fortes creantur fortibus.

2. Sic vive coram filio,
Ut te tacente, industriæ
Loquatur exemplar tuæ:
Est filii speculum pater.

Equus excitatus buccinâ
Artus tremit, micat auribus,
Non stat loco: rectam bonum
Accendit exemplum indolem.

Præcepta longum sunt iter,
Lex multa, res morosior:
Magister expeditior
Exemplar est operis boni.

Tuâ malum domo exige:
Curam tui cœtûs habe:
Sis forte contentus tuâ:
Errasse te vide, & dole.

Orator, esto vir bonus:
Sermone neminem mone,
Monendus ipse: postula
Gnatum probum probus pater.

Honestâ suades fortiter,
Ad omne honestum qui præis:
Est semper omnis efficax
Post actionem jussio.

Domesticos qui non amat,
Te non amabit exterum:
Numquam bonum speres foris,
Qui semper est malus domi.

Cùm major ætas deficit,
Peccare non timet minor:
Observat & sequitur mala
Exempla patris filius.

Sine laude filium pater
Amoris expers, & prius
A te increpandus increpas:
Te, si sapias, primum argue.

Errore quod suo, tuus
Te teste peccat filius,
Tuo imputa indulgens pater:
Non ille; tu pœnas lue.

Alumnus errat? tu tui
Memor, homini ignosces homo:
Graviora delinques brevî,
Si te tibi linquat Deus.

Quæ

Quæ stulta patravit puer,
Vultu benigno fer senex;
Tuæque retrò ludicra
Pueritiæ acta respice.

Errationes filii
Sint patris eruditio:
Nævos habet proles suos,
Vt sit quod emendet pater.

Quò quisque major, hòc solet
Esse ejus ira mitior:
Generosa mentis indoles
Placabiles motus gerit.

3. Securus expectas, puer
Vt fiat è malo bonus?
Sed uret expectatio:
Nam peior evadet morâ.

Reprehende filium pater,
Sed absque contumeliâ:
Odium probrosa agnomina
Creant, nec emendant malum.

Impunitas ausum parit,
Et ausus excessum; pater,
In cuius est manu malum
Vetare, non vetans, jubet.

Punire quem neglexeris,
Peccabit iterùm: dum vetus
Crimen supinus præteris,
Occasionem das novo.

Si filio, quâ dignus est,
Non irrogas pœnam pater;
Præsentibus parcens malis,
Transmittis hæc ad posteros.

Obscura sæpè & anxia
Téneris in annis est fides:
Faciet puer plusquam licet,
Si plus licet, quàm par fuit.

Cor molle possidet puer:
Vbi esse durum cœperit,
Ibi esse desinet puer,
Vel cor habebit non suum.

Securitatem filii
Ne blandior fove pater:
Sed nec tui stringat timor,
Timore sat strictum DEI.

Nec flexilis cor filii
Exulceret patris rigor;
Nec contumacem filium
Laxet patris benignitas.

Nec diligentem filium
Severitate deprime;
Nec negligentem languidâ
Extolle conniventia.

Ne lenitate filium
Licentiosem mulceas:
Nec Numinis curvum metu,
Hominis timore conteras.

Licentiosum ne tuâ
Corrumpe lentitudine:
Timore nec pavidum DEI,
Verbi rigore percute.

Quò runditur frequentius,
Hòc fulget aurum clarius:
Quò strictius puerum reges,
Hòc promptius morem geret.
Clemen-

Clementiore supplicem
Clavo gubernata filium:
Sed impudentem audaciam
Iusto refuta verberare.

Vt tuncione aurum indiget,
Quò splendeat tuncum magis;
Sic verberare indiget puer,
Quò fiat obsequentior.

Fuste & minis stultum erudi;
Honore, cor intelligens:
Suadâ movetur mens bona;
Stultus movetur verberare.

Tardum quoq; & stupidum doce,
Crebrisque dictis erudi:
Evadet ille forsitan,
Spem præter omnem, doctior.

Differ flagelli verberare
Sævire; castiga minis:
Sic lenta pœnæ durius
Torquebit expectatio.

Sunt verba tractu idoneo
Prolata, fuste certior
Medela: verberibus cutis
Assueta, ridet verbera.

Hunc erudi, qui te velit
Audire, & erubescere:
Nullius hunc reget rigor,
Quem nullus attingit pudor.

Spes est salutis, cum genas
Depingit errati pudor:
Doctum rubere filium
Placidâ reges pater manu.

Objurgat admonitum pudor?
Spera salutem: spes abest
Virtutis, in quo durior
Frons depudere cœperit.

Putata saluti proximum,
Cujus cor objurgat pudor:
Hunc aure surdâ præteris?
Nec ipsa te salvet salus.

4. Vix indolis tenax malæ
Doctore vel duce indiget:
Natura quod sevit malum,
Duci ac doceri respuit.

Natura quod struxit malum,
Censura rara destruit.
Ars restat: at quod non dedit
Natura, vix dat ars bonum.

Omnis mali fons & caput;
Natura quod boni nihil,
Quod ars parum persuadeat,
Censura quod vix corrigat.

Hominis bonum vel nascitur,
Vel eruditur artibus,
Vel legis armis cogitur:
Natura, lex, ars quid juvant?

Vix experimur vergere
Mortalium in melius mala:
Vitiis quibus jam sueverit,
Ætas senescit ebria.

Vt corpus ævo debile
Nostrum laborat sæculum;
Gravissimâ annorum gemit
Onustus orbis sarcinâ.

G g

Ini.

Iniquior parens avis,
Nepos parente nequior,
Bipedum dabunt nequissimos,
Ut pollicentur, posteros.

5. Téneris quod antè mentibus
Hæsit malum, vix diluit
Virilis ætas: excidunt
Honestæ; durant turpia.

Vix in bonum mutabilem
Natura se reddet mala:
Sed omne doctrinæ genus
Bona superabit in dolens.

Boni malive plurimum
Ferunt parentes & genus:
Sed in fitum malum bona
Emendat institutio.

Crescentis ætatis licet
Natura maximè efficax
Sit ad malum; efficacior
Hanc vincit institutio.

Purga quod in sevit tibi
Natura pravum, aut mos malus:
Vrenda neglecto frequens
Innascitur filix agro.

Pullus recalcitrans, equus
Fit arte maturâ bonus:
Matura naturam juvat
Ars; fera vel nil, vel parum.

Docta antè flecti virgula,
Arbos adulta respuit:
Natura, furcâ millies
Expulsa, millies redit.

Fuit apta flecti virgula;
Mora longa robur addidit:
Adulta rumpetur prius,
Quàm formulam subeat novam.

6. Stultos parentes quid juvet
Monere verbis? nil suis
Damnis moventur; calceum
Curant, pedemque negligunt.

Ne dives asinorum pater
Sis, audiasque; prædia
Divende, proles ut bonis
Ritè imbuatur artibus.

Erras pater, quisquis domos,
Agros, pecuniam tuis
Paras, & auges liberis,
Quos erudire negligis.

Melior tibi sit orbitas,
Quàm sint pudendi liberi:
Ibi solus orbus; orbus hîc
Cum pluribus sis, & malis.

7. DEUM time; parentibus
Honorem habe: Mystas cole;
Extolle & adjuva senes;
Sacros verere Præfules.

Senes, parentes, & ducem
Animi verere; te quoque.
Exempla ne in lasso sene
Iuvenis require; da seni.

Post altioris Numinis
Cultum, parentem diliges:
Veneraberis bonum; malum
Tolerabis, ut fiat bonus.

Honore

Honore vult à filio,
Et gaudet affici pater.
Ama benignum & commodum;
Incommodum tolera patrem.

Est gloriosa res, pater,
Impunè læsus filius:
Quem patris asperat rigor,
Mansuescit humanâ manu.

Viro patri qui vivere
Ingratus audes filius;
Tunc optimum disces patrem
Amare, quando desinet.

Quando optima absentis patris
Fuisse consilia vides,
Placere tunc serò incipit,
Quod perdidisse te doles.

Paterna dicta nauseas:
Sed orbitatis fulmine
Ictus, deinde senties,
Quo censu habendus sit pater.

8. Ne, iusta dicturus licet,
Contende cum parentibus:
Haud filium decet loqui,
Audire quod nolit pater.

Ne cum parente filius
Iure experiri sustine:
Hoc scripta lex, quod antea
Nativa lex vetuit, vetat.

Est nobilis victoria,
Et pulchra laurus filio,
Vinci à parente: filio
Turpe est parentem vincere.

Vox aurea, & cælo data,
Audi parentem. Cornua,
Quibus impetatur, quis suo
Velit aries agno dare?

9. Compluta tellus imbrium
Desideratâ aspergine,
Sinu arido claufas opes
Ingente fundit copiâ.

Pusilla mens pueri fuit:
At disciplinæ jam capax,
Immensa crescit sub boni
Docto magistri pulpito.

Ætate sis licet minor,
Senile pectus indue;
Vt, quod iuventam distrahit,
Sis liber à discrimine.

Vt digna vir facias senex;
Et digna juvene fac puer,
Et digna fac juvenis viro:
Ætatula ætatem docet.

Est pulchra res, puer innocens:
Res pulchrior, talis senex.
At nil videtur turpius,
Quàm vivere incipiens senex.

Mens nixa CHRISTO, fortium
Eludit & frangit minas:
Puelluli modestia
Audaciam damnat senum.

Paradoxa multa sæpius
Sunt vera supra hominum fidem:
Audita tamquam vox DEI,
Vox plebis, aut pueri, fuit.

Iuventa ineptit nescia ;
Vagatur , ut discat malum:
Ineptientem seu vagum
Quo calculo excuses senem?

Quietior juvenis sene,
Et stultior juvene senex,
Res fœda: pro sapientiâ
Iuvenis labora; habe senex.

Robustior juvene senex
Res indecens: stupenda res,
Prudentior juvenis sene,
Et ante tempus temperans.

Infirmior juvenis sene,
Iuvene minùs prudens senex,
Vtrumque ineptum est: viribus
Iuvenis vale ; sensu senex .

Primum est malum , malo bonus
Doctore corruptus puer :
Est ultimum malum, malo
Amore correptus senex.

Ne missionem postula,
Corrupte desidiâ senex;
Téne otiiis dignum putes,
Quæ sedulis fecit labor?

Senecta fracta inertiâ,
Labore digna est: otiiis
Indigna, quæ pulcher parit,
Gnavisq̄ue largitur labor.

10. Honeſta quære vel puer:
Iuvenis repertis utere :
Vir adde limam : quod fatis
Limaveris, senex doce.

Columna fulcrumq̄; est domûs
Doctus, pius, prudens senex,
Longumq̄ue in ævum polteris
Felicitationis tessera.

Audi peritos, & senum
Silentio dicta excipe:
Cave junior, ne sis tui
Argutus adjutor mali.

Tenuissimam prudentiam
Iuvenilis ætas possidet.
Audi senectam: major est
Rerum peritia in sene.

Senilis est prudentiæ,
Dictare quæ juvenem decent:
Iuvenilis impudentiæ,
Censere quæ dictat senex.

Quæ providus dixit senex,
Fuisse consilium puta:
Quæ verba contra reddere
Es ausus, error est tuus.

Qui se putabit junior
Iam scire multa Socræ;
Quò plura scit factus senex,
Hòc scire se putat minùs.

Quam callet artem qui sapit,
Hanc arte judicij tegit:
Ars illa quanta est, alterum
Docere quam nemo potest !

Mentis jubar sapientia,
Latiq̄ue cordis copia,
Est filia experienciæ,
Nec ante canos nascitur.

Est,

Est, quando habetur in novo
Vinum vetustum cantharo;
Est, quando ne quidem novum
Habet vetustus cantharus.

Iuvenilis auditor scholæ
Vvâ recente permades?
Doctõris auditor senis,
Veteri fitim sedas mero.

Est vita vini cantharo
Humana similis: istius,
Cum parva restat, portio
Acescit, & paucis sapit.

Pudentis & prudentis est,
Canos vereri: si parum
Niteant, vel obscurum fatis
Effulget in senio genus.

Seniorem honore præveni.
Est hinnulo potior leo
Etiam senex: vix prenditur
Laqueo vetustus simius.

II. Iuvenis tace: magis decet
Iuvenem tacere, quàm loqui.
Pare puer: humilis decet
Corpus pusillum spiritus.

Cave, cave coram sene
Rubore digna dicere:
Linguae pudendam lubricæ
Senectæ censuram dabit.

Nemo senectam rideat;
Omnes ad illam currimus:
Hanc multa rerum notio,
Vfusque longior beant.

Ecquis senectam non cupit?
Quis affecutus haud dolet?
Sumus hominũ ingratum genus:
Nam quis senex vitæ satur?

Seni senectam, ceu malum
Grande objicis? nisi hoc bono
Potiaris, extremo malo
Mortalium multaberis.

Iuventa, dum levis gravem
Rides senectam, per breves
Vendis cachinnos; his emes
Longi doloris femina.

Senectus. Mors.

I. **N**on est senectæ onus grave,
Si non repugnanter feras.
Queris & auges? te tui
Habebis auctorem mali.

Morbis senectæ & moribus
Te lætus apta; detrahes
Molestiæ de pondere,
Et mentis addes gaudio.

Assuesce duris: omnia
Ætatis humanæ mala,
Tuæ ad senectæ tempora,
Vt ad officinam, confluunt.

Te tempus erectum dedit,
Iam curvat: est malus faber;
Quæ recta firmârat prius,
Depressiora post facit.

G g 3 2. Quid-

2. Quidquid suprema fors tibi
 Tabulis notato contulit,
 Augendo serva; ne levis
 Te fama spernat prodigum.

Antiqua serva cum fide
 Patriis amicis pignora;
 Sicut parentes integra
 Et certa servarunt tibi.

Ne vive parcus, quæ seni
 Superant, opum; sed indigos
 Profusiore quàm soles,
 Tibi fac amicos munere.

Nec omnia omni subtrahas,
 Nec largiaris omnia:
 Fiduciam misce metu,
 Memor esse parcus prodigo.

Vfus ad omnes sic tibi
 Te fac amicum, ut ceteris
 Egere nolis, nec tuum
 Ament cadaver vultures.

Hereditatem qui petit,
 Tibi dubiam facit fidem:
 Ut fidus heres nascitur,
 Sic infidelis scribitur.

Meliùs sibi esse, quàm tibi
 Vult pauper heres: lacrymis
 Votisq̄ue ait, Primum mihi,
 Rursum mihi, totum mihi.

3. Natura cum dederit tibi
 Multum diuque vivere,
 Rarum senectutis bonum
 Testare sanctis moribus.

Tumulo propinquus, & canis,
 Et ludis, & saltas senex?
 Quid inferis silicernium,
 Mortique delicias facis?

Saltem saluti consule,
 Sub ultimæ ætatis dies
 Monet senectæ; ad exitum
 Te compara: imminet DEUS.

Potest quidem juvenis citò
 Mori, diuque vivere:
 Sed vivere hoc ævo diu
 Incurvus haud potest senex.

Felicis est diu vivere:
 Felicius est mori,
 Vitæ priusquam tædio
 Optare mortem cœperit.

Quò vita amarior fuit,
 Hòc sæpè mors est lætior:
 Quò vita delicatior,
 Hòc semper est mors tristior.

Quò vita amatur dulciùs,
 Hòc duriùs relinquitur:
 Mortem timet felix; miser
 Vitæ laborat tædio.

Cùm sis egenus omnium,
 Cur semper optas vivere?
 Quod velle posse te scio,
 Ignoro posse cur velis.

In res dolendas incidit,
 Cui vita currit longior:
 Tibi multa oportet accidant,
 Si vivis, aut moreris diu.

Putat

Pata quot annos vixeris ;
 Paucos habebis gaudii,
 Multos putabis tædii:
 Vna annus est misero dies.

4. Inter dolores anxio,
 Interque læta pendulo
 Mors vellit aurem; & te sibi
 Vitæ imperitum vendicat.

O quisquis olim visus es
 Plorare, vix natus puer,
 Cur nunc mori doleat tibi,
 Cui fuit nasci dolor?

Beatus & carus DEO,
 Quisquis salutis flumine
 Ablutus, interit puer,
 Mortem triumphat innocens.

Ah ne time, puer, mori !
 Discriminum mille agmina
 Moriendo ludes. Hoc boni
 Bonum esse opus disces DEI.

Bonum quidem nasci prius
 Fuerat tibi : melius tamen,
 Multoque fit felicius,
 Ecclesiæ in gremio mori.

5. Infantulum Tonantem,
 Infantuli loquuntur ;
 Non ore, sed cruore:
 O sanguinem disertum !

Nondum potens linguâ loqui
 Arridet ensi parvulus ;
 Et robur infantis DEI
 Pulchro cruore prædicat.

Frequenter hoc ævo solet
 Mori ante patrem filius:
 Hac lege & ævi moribus
 Moriere, me vivo, Liber.

6. Quiesce ; cessa mortuum
 Lugere filium parens:
 Ceu pignus hunc DEUS dedit,
 Ceu pignus hunc DEUS abstulit.

Lugere matrem in filii
 Vetare noli funere:
 Moderare luctum, cum suis
 Animum repletit lacrymis.

7. Sperare magna, sæculi
 Velocitas vitæ vetat:
 Nimis, heu! brevi mortalium
 Clauduntur anni termino.

Quacumque cæli cærum
 Sol pervagatur fornicem,
 Et quâ vagus per aëra
 Radios reflectit igneos ;

Rotamur omnes nescii,
 Serieque cæcâ volvitur ;
 Omnes vicissim, temporum
 Rerumque lusus, nascimur.

Nil mensium pater dies
 In orbe mansurum videt ;
 Vbi mobiles rerum vices
 Se more turbinum premunt.

Primis ab anni mensibus
 Ad ultimum delabimur:
 Perire nemo se videt ;
 Periisse nemo non videt.

Com-

Communis, heu! cùm sis homo, Non posse quod vis est labor?
Memento, fortis: nil habet Quiesce: quod possis, velis:
Hæc vita constans: quæ diu Imbelle velle qui dedit,
Stetisse miraris, cadent. Is posse, cùm volet, dabit.

Hinc astra, quos pateris dies, Speciosa, sæpè dic, DEUS,
Trudunt trahuntque; illinc dolo Verbis sponendi inanibus:
Te nectit hostis: cur novi Fugio deinceps; nil queo
Captes laboris carcerem? Præter malum, ni me juves.

Horas, dies, menses quoque Sat multa promissi miser,
Pateris & annos; sidera Levis ore, plumbeus manu.
Trudunt, trahuntque miseras: Promissa mitto: nil boni
Has quisquis ambis, haud sapis. DEUS, absque Te, effectum dabo.

Est ipse fluxus temporis Piger opere, ore strenuus,
Tempus: sed idem fluxus est Rebus futuris imminens,
Mors temporis: igitur liquet, Nil reddo præsens: scilicet
Mortem esse tempus temporis. Tunc multa, magna, nunc nihil.

Dies diei deficit, Promissionum plus satis
Deestque tempus tempori, Me divitem hætenus, tuæ
Et vita vitæ: mors opus Nunc sola spes opis, DEUS,
Vix inchoatum diruit. Solatur. Age de me, ut lubet.

Divina dona prosperæ Dic æger; Ecce me mei
Salutis ignoras? tua Torporis admonet DEUS:
Ne semper ignores bona, Virtutis à me plusculum,
Facies valetudo mala. Opusque majus exigit.

Te Numen & morbus novam Dic æger; Est cordi mihi,
Virtutis ad palmam vocant. Si vita restat, cum DEO
Vis, nec potes? vires pete: Mutare vitam; & moribus
Dat posse, velle qui dedit. VALE usitatis dicere.

Nimis volens minùs valens, Te, conscium tibi, decet
Quantùm vales tantùm velis; Totum dicare Numini;
Quod debet is reddit DEO, Illique cuncta cedere,
Qui, quod potest, haud negligit. Verisquæ verbis dicere;

Vixi tot annos ; & nihil
Habere me facti pudet,
Quo tester , ô DEUS, tuo
Amorem AMORI redditum.

Si me tamen sic evocas,
Habe paratum ; sum tuus:
Tua quod voluntas eligit,
Mea & voluntas diligit.

8. Tranquillus optas vivere ?
Nec vivere opta, nec mori.
Committe, quæ nescis, DEO.
Quis tu ? ut, quod ille scit, scias?

Tibi se DEUS ; tu te DEO
Volens libensque consecra,
Promptus, relictis retibus,
Quò te vocaverit, sequi.

Pende sub uno mens DEO
Parata vivere, aut mori;
Et prompta mox è corpore,
Ut te vocârit, egredi.

Digito notatum Numinis
Proferre ne spera diem:
Quo fata momento vocant,
Cessare jussu non licet.

Nil mortis incertus dies
Si prorogetur, proficit:
Tibi vita non fiet morâ
Beatior, sed longior.

Quis mente tranquillâ potest,
Et lætus ex voto mori ?
Qui semper extremum sibi
Luxisse credidit diem.

Quem visis ægrum , de suo
Haud surget, inquis, lectulo?
Si surgat , agrè frivolum
Egisse te vatem feres.

Morbo petitus, pristinâ
De sanitate gratiam
Habe DEO, aptus reddere
DOMINO petenti creditum.

9. Humana vita, dic, quid est?
Est scena : siparium amove ;
Fuisse vana & ludicra
Videbis illicò omnia.

Quid nostra vita ? fabula.
Non quàm diu, sed quàm benè
Peracta sit, nostrâ interest.
Benè vive ; sic vives diu.

Ne vive securus , memor
Vitæ tuæ actus ultimi:
Comœdiam, an Tragœdiam
Mors claudet; an bona, an mala?

Felicitatem originis
Nisi funeris felicitas
Ostendat; infaustam miser
Originem finis gemet.

Humana vita, dic, quid est?
Sagitta: dum volat, avolat.
Sonus: incipit, mox desinit.
Trochus, à rotante pendulus.

Quid bulla? quid flos vernulus?
Quid fumus? an tria sunt nihil?
Humana vita quid? nisi
Flos, bulla, fumus? an nihil?

H h

Est

Est vita, quam nos vivimus,
Imago mortis, ambulans
Cadaver: adspira brevî
Hinc ad Beatorum domos.

10. Agnosce, rerum quisquis es
Incurius cælestium,
Quàm vilis es res; vix homo:
Vix ulla res homine minor.

Si mente quòd validâ vales
Præfidis, & places tibi,
Corpus labascens adspice,
Et languidos vide pedes.

Nudata quando carnibus
Miraris ossa; cogita
Te posse proprie tuum
Habere sub cælo nihil.

Vi Numinis reconditâ,
Sed non iniquâ, annosior
Fit silva momento cinis;
Acies, cadaverum strues.

Quid est homo? cor, & caro.
Caro quid? cadaver fœtidum.
Cor? cura. Nasci? morbus est.
Quid vivere? est crebrò mori.

Hinc disce, quid sis, ô homo,
Quantusque, musca quem ferit,
Qui perpeti esuriem, sitim,
Algorem & æstum cogaris.

Hinc disce, quid sis, ô homo,
Quantusque; cogêris brevî,
Cadaver & turpe & putre,
Fœtere, vermis pabulum.

Hæc, mente qui jam videris,
Nihil tumebis: at decet
Animi decôro corporis
Velare turpitudinem.

Hominem te ais? quàm sis homo,
Rationis usu fac probes;
Onerique disce corporis
Animi hunc honorem jungere.

Densâ vndequaque cingeris
Inscitiæ caligine:
Neque id scies, donec dolos
Recludat hora funeris.

Cur mille mortales modis
Morimur; modo uno nascimur?
Quia omnium mortalium
Sunt mille morbi; una est salus.

Nasci, & mori quid sit, latet.
Miraris? haud miraberis,
Si te fateris hæctenus
Nescire, quid sit vivere.

11. Est lata lex una omnibus,
Quæ præcipit nasci & mori:
Non posse vivere, est mori;
Nescire, morte pejus est.

Communis est lex omnibus
Mortalibus semel mori:
Si, quàm sit, ista lex potens,
Haud cogitas; stultè sapis.

Moriturus es. quoties? semel.
Quis nescit? at nescis diem:
Perpende. nemo crastini
Securus aut est, aut erit.

Cal-

Calcanda mortis omnibus
Et singulis semel est via:
In morte quod factum voles,
Hoc vivus in præsens age.

Sunt cæca mortis tempora:
Nec providum Numen finit
Homini liquere, quid vehet
Fluentis horæ clausula.

Mors, certa res est ; te manet:
Incerta res est, quo die,
Quove illa te sternet loco:
Vbique semper hanc mane.

Nec vespæ, nec crastini,
Nec horulæ certa est fides;
Sed omnium incertissima
Est hora certi funeris.

Nescis ubi te mors manet:
Vbique tu mortem mane;
Ne fortè sit quod hoc loco
Tecum velit decidere.

Prudenter ordinandus est
Omnis dies, quasi ultimus:
Differre qui vitam volunt,
Inopina sæpè mors rapit.

Moriere ; delicias suas
Mundo relinques : aridos
Præter labores mortuus
Geres nihil ; sed nec geres.

Fecisse quod moriens voles,
Iam, cum potes, cur non facis?
Fugisse quod moriens voles,
Iam, cum potes, cur non fugis?

Fini stude : semel mori
Decrevit omnibus DEUS:
Sed vitam honestè claudere,
Soli bono obtigit viro.

Quid præstolaris crastinum,
Morisque subnectis moras?
Operare, quidquid ultimâ
Voles peractum in horulâ.

Mors sola solvet subdola
Vitæ brevis deliria:
Vt est honestum fortiter,
Sic turpe, turpiter mori.

Numquam putanda mors mala,
Quam vita præcessit bona:
Oraculum est ; mori malè
Non posse, qui vixit benè.

Est turpe monstrum, quæ bonum
Bona vita finem non habet.
Sudasse quid juvat diu,
In fine quando deficis?

12. Vtinam dicata mens DEO
Exerceatur talibus
Considerationibus,
Novissimæ lucis memor!

Hæc cogita: Vnde veneris,
Quem sis iturus ad locum;
Quid sis futurus ; quemque sis
Habiturus olim Iudicem.

Anima misella te vide ;
Motus tuos circumspice :
Tua dicta, facta sic proba,
Vt mortis hora comprobet.

H h 2 Olim

Olim tot annos, tot dies
Meditare lapsos: sic vide
Fugax ut ætas avolat,
Ut funeris vivas memor.

Brevi futurum cogita,
Ut judicaris à DEO:
DEO vidente, & omnia
Sciente, peccabis minus.

Qui vivis uni unus tibi,
Cui CHRISTUS à corde exulat,
Perpende, quàm sit ultimi
Horrenda iudicis tuba.

Non solus unus aut duo
Sententiam de te ferent:
Erit sub innumero tibi
Dicenda causa iudice.

Curis omissis omnibus,
Hanc præter unam, te ad DEI
Tribunal exactum para:
Hæc cura curarum est caput.

Mortem & tribunal cogita:
Hodierna si parcat dies,
Te fortè tollet crastina,
CHRISTOQUE sistet iudici.

Animum tribunali para;
Cælos, vel orcum cogita:
Secura mens sui exitus,
Est magna poena criminis.

Tribunal extremum altiùs
Insculpe menti: quo loco,
Quo tempore, die, horulâ
Vocandus, ah! nescis homo.

O anima, si DEO arbitro
Inventa sis habens minus,
Quo Medus olim Balthasar
Periit, peribis exitu.

13. Non interibis, vir bone,
Sed introibis in bonum:
Te vitam ad æternam brevis
Mors ducet; introitus erit.

Non introibis in bonum,
Sed interibis, vir male:
Te mortem ad æternam brevis
Mors ducet; interitus erit.

Benè vive. Declina à malo,
Et fac bonum; optabis mori:
Abrumpit omne mors malum,
Quod vita credidit bonum.

Finis malorum est ultimus
Mors, sine vel carens malum:
Hanc vitat, ut malum, malus;
Invitat, ut bonum, bonus.

Mortem tuam si non amas,
Te non amas; aut te bonum
Gratis vocas. Magnum bonis
Mors est bonum: hoc opta tibi.

Quousque tandem lentior
Mundi inquilinus hæreo?
Quis hac domo discedere
Mihi det paternos ad lares?

Est vera vita caritas:
Hanc vive; prælagus tui
Fies ab illâ funeris,
Morti paratus, & DEO.

Est

Est vera vita, vivere
 Vitam secundum spiritum:
 Nec vera sit mors, sic mori;
 Mors vera, turpiter mori.

14. Timenda qui raro times,
 Cur nec timenda nunc times?
 Vis non timere quæ times?
 Timenda quæ sunt sat time.

Qui mente fluctuans vagâ,
 Fiduciæ & formidinis
 Saxum inter hæres & sacrum,
 Vertumnus es, vel Proteus?

Quid corporis mortem times?
 Hæc sæpè plaga est unica:
 Mors est timenda spiritûs,
 Necando quæ numquam necat.

Mortem leve est contemnere,
 Sed cogitare durius:
 Ne prima sit species levis,
 Facit iterata impressio.

Fiet gravis mors quam times,
 Quam non times, fiet levis:
 Iuxta tui normam metûs,
 Amaritudo mortis est.

Timore quam nullo potes
 Vitare mortem, cur times?
 Vitare quod potes scelus,
 Originem mortis, time.

Omni loco, omni tempore
 Mortem timere, est unius
 Mortis loco longissimam
 Bis millies mortem pati,

Sic disce, quid fueras priùs,
 Quid es modò, aut futurus es,
 Ut ne immoreris; est sui
 Ignara vita gratior.

Horrere nolis anxie
 Ventura mortis tempora:
 Vitam sùetus temnere,
 Nec damna, nec mortem timet.

De sæculi optimo statu
 Sic cogita, quasi integrum
 Victurus esses sæculum:
 De fine, ceu iussus mori.

15. Excurrit annus: cur novo
 Amabis anno vivere,
 Si non amoris ut tui
 Æternitatem plus ames?

Mens alta spirans, & suam
 Æternitatem cogitans,
 Longos nec æstimat dies,
 Nec longiores appetit.

Fugare disce perbrevis
 Mortis metum æternæ metu:
 Æternitatem tartari
 Cælique, præfer tempori

Ne laus tibi cadat vetus,
 Sic vive, surgat ut nova:
 Vbicumque honestè vixeris,
 Crede esse jucundum mori.

Honestæ turpitudinis sit,
 Seu gloriosa infamia,
 Vitam æquitati impendere,
 Et pro bonâ causâ mori.

Cæleste regnum eme sanguine;
 Gaudebis empto: si fugis,
 Facto dolebis: arduâ
 Sed illud attinges viâ.

16. Hominis repentino mali
 Gaudere noli funere:

Felix, at idem rarus est,
 Qui vixit expers criminis.

Homini sepulchrum mortuo
 Est terra quævis; editus
 Terrâ, ipse terra est: mortua
 Sic terra terræ redditur.

*S*cribenda restant plurima;
 Sed parco: & ut ne sim tibi
 Molestus, abstineo sciens;
 Utque alteri superet labor.

Nam tanta rerum copia
 Abundat, ut desit suo
 Faber labori, nec suus
 Ulli fabro desit labor.

Hæc pauca verba mortui
 Audire vivus sustine:
 Tibi ut placerem mortuus,
 Placere vivus nolui.

F I N I S.